

КУЛЬТУРА

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

НОВЫЯ ЛЕГЕНДЫ БЫХАВА: ФІНІШНАЯ ПРАМАЯ

ДА ДНЯ ПІСЬМЕНСТВА

Дзень беларускага пісьменства — гэта не толькі свята ўласна Слова. Як і штогод гасцей сталіцы ўрачыстасцей, якой сёлета стаў апеты Уладзімірам Караткевічам у "Сівой легендзе" старадаўні Быхаў, чакаюць і многія іншыя прыемныя сюрпрызы! І, вядома ж, немагчыма пабыць у горадзе і не прывезці адтуль хаця б невялікі сувенір. Хоць бы такі, што стварылі майстрыхі з мясцовай Школы мастацкіх рамёстваў.

Фота Яўгена РАГІНА

Супрацоўніцы Быхаўскай школы мастацкіх рамёстваў Юлія Жалабкевіч, Анжэла Быстрова і Вольга Чыжонак падрыхтавалі сувеніры да Дня беларускага пісьменства.

Рэакцыя на рэдакцыю: што цікавіць чытачоў у Сеціве?

С. 4 — 5

Знаёмства плюс праекты:

прадстаўляем начальніка абласнога ўпраўлення

С. 6

Ці баяцца ў раёнах рок-канцэртаў?

С. 3

Турпраект "К": Міцкевіч замест "Duty Free"

С. 10 — 11

"Цэмент" для вёскі: а дзе яго возьмеш?

С. 12

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

Галерэі і Гера-страты

"Бухгалтэрыя" вулічнага мастацтва

Помніцца, гадоў-наццаць таму ў Мінску праялі сацыяльны эксперымент: на вуліцах з'явілася некалькі таксафонных будак, забяспечаных тоўстымі тэлефоннымі кнігамі. Іх расшкumatалі за лічаныя гадзіны, і таму інавацыя не стала масавай. Выстаўкі пад адкрытым небам таксама сталі "экзаменам на культурную сталасць" для глядача.

— Так, і вусы падмалёўвалі, і парэзы на банерах пакідалі, — распавядае Андрэй Смаляк. — Ахвотныя зрабіць хоць якое паскудства заўсёды знойдуцца. Думаю, яшчэ параўнальна нядаўна тыя рэпрадукцыі так доўга не правісели б. Але ж агульны ўзровень культуры, як ні круці, змяняецца да лепшага...

З іншага боку, непрыемная спецыфіка "сіндрому Герастрата" ўсё адно даецца ў знакі. І калі ў аднаго з тысячы глядачоў зачэшуцца рукі "пакінуць па сабе след", астатнім 999 даводзіцца гэта цягнуць.

С. 4 — 5

ДЫПЛОМЫ ДЫЗАЙНЕРАУ:
МАГЛІ Б СТАЦЬ БРЭНДАМІ,
АЛЕ — НЕ СТАНУЦЬ?

С. 7

Падзея

Удзельнікам і гасцям
XV Міжнароднага з'езда славістаў

Дарагія сябры!
Шчыра вітаю вас на беларускай зямлі і віншую з пачаткам працы XV Міжнароднага з'езда славістаў.

Славянскі свет — наша агульная духоўная Айчына, якая аб'ядноўвае мільёны людзей. На вучоных-славістаў ускладзена пачэсная місія: берагчы і прымнажаць скарбы мудрасці і культуры, садзейнічаць распаўсюджванню ведаў пра славянскія народы. Вы з гонарам выконваеце яе і падтрымліваеце агонь, які запалілі першаасветнікі — святыя Кірыл і Мяфодзій.

Сімвалічна, што месцам правядзення юбілейнага форуму абрана Беларусь — сэрца славянскай цывілізацыі, — якая ўносіць важкі ўклад у захаванне яе каштоўнасцей і ідэалаў. Беларусы берагуць гэтую спадчыну і заўсёды памятаюць аб тым, што толькі разуменне ўнікальнасці кожнай нацыі і яе духоўных здабыткаў не даць братам-славянам страціць сябе ў глабалізаваным свеце.

Упэўнены, што гэты з'езд дапаможа ўсім нам лепш зразумець ролю славянства ў цывілізацыйным працэсе, аб'яднаць намаганні ў вывучэнні і папулярнага гісторыі, моў і культур нашых народаў.

Жадаю вам плённай працы, цікавых дыскусій і абмеркаванняў, моцнага здароўя і невычэрпных сіл дзеля служэння высакароднай справе славянскага адзінства.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь
Аляксандр ЛУКАШЭНКА

Свята славістыкі

Прадстаўнічы міжнародны форум гэтымі днямі праходзіць у беларускай сталіцы: наша краіна ўпершыню ў гісторыі атрымала права прыняць у сябе Міжнародны з'езд славістаў, які праводзіцца раз на пяць гадоў.

Як адзначыў у прывітальным слове да ўдзельнікаў знакавай падзеі Прэзідэнт нашай краіны, сімвалічна, што месцам правядзення юбілейнага форуму абрана Беларусь — "сэрца" славянскай цывілізацыі, — якая ўносіць важкі ўклад у захаванне яе каштоўнасцей і ідэалаў. Кіраўнік дзяржавы ўпэўнены, што гэты з'езд дапаможа лепш зразумець ролю славянства ў цывілізацыйным працэсе, аб'яднаць намаганні ў вывучэнні ды папулярнага гісторыі, моў і культур нашых народаў.

Па словах міністра культуры нашай краіны Барыса Святлова, беларусам ёсць чым ганарыцца, ёсць што паказаць свету са здабыткаў славянскай культуры. У прыватнасці, на думку міністра, шматвяковыя традыцыі пісьменства і асветы з'яўляюцца тымі складнікамі, якія даюць нам падставу быць роўнымі з усімі славянскімі народамі. Барыс Святлоў выказаў упэўненасць, што супрацоўніцтва вучоных-славістаў з розных краін з'яўляецца вельмі перспектыўным і будзе, несум-

ненна, садзейнічаць міжкультурнаму дыялогу.

У рабоце з'езда прымаюць удзел больш за 600 навукоўцаў з 35 краін, у тым ліку з Аўстрыі, Аўстраліі, Бельгіі, Беларусі, Балгарыі, Германіі, Ізраіля, Італіі, Іспаніі, Канады, Літвы, Расіі, Францыі, Швейцарыі, Японіі ды іншых. Цягам пяці дзён (закрываецца з'езд апланавана на 26 жніўня) адбываюцца пленарныя і секцыйныя даклады, "круглыя сталы", пасяджэнні спецыяльных камісій, акрэдытаваных пры Міжнародным камітэце славістаў.

Акрамя таго, у рамках з'езда ў сталічным Лінгвістычным універсітэце адкрылася тэматычная выстаўка літаратуры, выдадзенай за апошнія пяць гадоў у розных краінах свету. На ёй можна ўбачыць спецыялізаваную літаратуру для вузкага кола прафесіяналаў (напрыклад, выданні па славістыцы на італьянскай мове) і кнігі для больш шырокай аўдыторыі, у ліку якіх — слоўнікі, працы па літаратуразнаўстве.

Сярод іншага, беларускую аўдыторыю маюць зацікавіць выданні, у якіх прадстаўлены даследаванні дыялектаў беларускай мовы ў краінах-суседках. Усе гэтыя кнігі з больш чым 20 краін будуць перададзены ў дар Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

К.А.

Гастролі

Харавая тэрыторыя міру

З 13 па 17 жніўня ў Калінінградзе праходзіць II Міжнародны фестываль "Тэрыторыя міру".

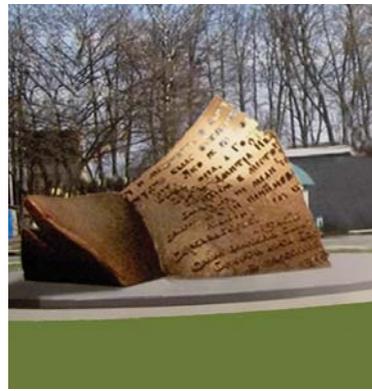
На ім з вялікім поспехам выступіў Нацыянальны акадэмічны народны хор Рэспублікі Беларусь імя Г.І. Цітовіча. Арганізавалі фестываль Міністэр-

ства культуры Расіі, урад Калінінградскай вобласці, Міністэрства культуры рэгіёна, Цэнтр культурных праграм.

Галоўны фестывальны акцэнт — народныя традыцыі ды фальклор. Для іх прапаганды і далейшага развіцця ў Калінінградзе сабраліся прафесійныя ды самадзейныя творчыя калектывы з васьмі краін свету.

Помнік

Гісторыя ў бронзе

Помнік Баркулабаўскай хроніцы, што мае быць адкрыты ў Быхаве ў час святкавання Дня беларускага пісьменства, ужо адліты і адпраўлены да месца, дзе ён будзе стаяць.

Як паведамляла ўжо "К", кампазіцыя ўяўляе з сябе кнігу, якая нібыта вырастае з зямлі. Гэта плён

творчай працы чатырох скульптараў: Івана Арцімовіча, Васіля Цімашова, Аляксандра Сакалова і Паліны Піраговай.

Як паведаміў нам Іван Арцімовіч, істотных змен у першапачатковы праект унесена не было — толькі ўдакладнены выявы на старонках кнігі. На адной змешчана выкананая ў тэхніцы невысокага рэльефу цудатворная ікона Баркулабаўскай Божай Маці, на другой — тэксты, дзе распавядаецца пра знакавыя падзеі гісторыі Быхава. Выява іконы з'явілася ў помніку па просьбе жыхароў горада.

Тым часам яшчэ адзін помнік устаноўлены ў Слуцку: гэта скульптура, што сімвалізуе адраджэнне слупкага пояса ў якасці знака беларускай нацыянальнай тоеснасці. Аўтар — Сяргей Гумілеўскі. Ён жа стварыў і скульптуру ткача, якая будзе стаяць ля ўвахода ў прадпрыемства "Слуцкія паясы". Яна з'явіцца ў Слуцку ўжо неўзабаве.

П.В.

Фота з нагоды

Шры-Ланка ў Мінску!

З нагоды візіту Прэзідэнта Шры-Ланкі Махінды Раджапаксы ў сталічным Гандлёва-забаўляльным цэнтры "Сталіца" адбылася прэзентацыя фальклорных калектываў далёкай краіны.

Фота Юрыя ІВАНОВА

Аб'ява*

Установа адукацыі
"Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў"
аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасады
прафесарска-выкладчыцкага складу:

- загадчык кафедры гуманітарных дысцыплін;
- загадчык кафедры гісторыі і тэорыі мастацтваў;
- дацэнт кафедры гуманітарных дысцыплін;
- старшы выкладчык кафедры сцэнічнай мовы і вакалу;
- старшы выкладчык кафедры майстэрства акцёра.

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання аб'явы.

Заявы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсе, падаваць на імя рэктара Акадэміі на адрас:
220012, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 81,
аддзел кадраў; тэлефон: 292-77-34.

Выстаўка

Галерэя "Лабірынт" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі запрашае гледачоў на выстаўку пад назвай "Слова", што прысвечана 1150-годдзю славянскага пісьменства. У экспазіцыі прадстаўлены ўзоры каліграфіі і карціны, дзе спалучаюцца выява і тэкст.

"Слова" ў
"Лабірынце"

Мастакі, якія бяруць удзел у выстаўцы, з'яўляюцца сябрамі творчай суполкі "ЛітАрт", што ўзначальвае прафесар, лаўрэат прэміі "За духоўнае адраджэнне" Павел Семчанка. Іх намаганнямі беларуская каліграфія вядомая за межамі нашай краіны, а творы яскрава сведчаць, што камп'ютарная графіка не заменіць руку майстра. Два каліграфы — беларус Геннадзь Мацур і кітаец Лі Цю — правялі для гледачоў майстар-клас. Дарэчы, работы згаданага кітайскага

Колькі работ з выстаўкі
глядзіце на стар. 16.

творцы эфектна глядзяцца разам з кірылічнымі ды лацінкавымі кампазіцыямі.

Асобны раздзел экспазіцыі складаюць работы вядомага дызайнера Уладзіміра Цэспера. Вартыя ўвагі творы жывапісцаў Анатоля Кузняцова, Андрэя Плясанава, Антаніны Фалей.

Фестываль

Ля сівых
муроў

Сёння, 24 жніўня, у Гальшанах распачаўся чацвёрты па ліку фестываль "Гальшанскі замак". Праграма мерапрыемства, як і заўжды, надзвычай насычаная: рыцарскія бургурты, турніры лучнікаў, конкурсы па валоданні навыкамі эпохі Сярэднявечча.

У рыцарскім лагеры гасцям будзе прапанавана старадаўняя музыка ў выкананні гуртоў "Літы талер", "Тэстамэнт", "PAWA", "Aqua Profunda"... Тэатры "Яварына",

Пра іншыя фестывальныя
праекты Гродзеншчыны
чытайце на стар. 6.

"Фламея", "Гістрыён" прэзентуюць маляўнічае фаер-шоу. Упершыню ўдзельнікам фестывалю стане Пётр Ялфімаў.

Трансгранічным супрацоўніцтвам "Літва — Латвія — Беларусь" па праекце "Два бакі — адна гісторыя і культура" прадугледжана, што на фэст прыедуць творчыя калектывы і рамеснікі з Літоўскай Рэспублікі.

Культурны твітар: мы ў свеце

"Белыя Росы" і Тайланд

■ Расія

■ Тайланд

У Калінінградскай вобласці прайшоў Фестываль беларускай культуры "Белыя Росы". Праграма мерапрыемства ўключала выступленні самадзейных мастацкіх калектываў з чатырох гарадоў і пяці раёнаў вобласці, выстаўку народных промыслаў Беларусі, прэзентацыю вырабаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, а таксама нацыянальны падворак са стравамі беларускай кухні і традыцыйнымі напоямі.

Мастацтва беларускай паштовай прадукцыі з годнасцю ацанілі ў Бангкоку. У прыватнасці, на Сусветнай выстаўцы марак "Тайланд-2013" прадпрыемства "Белпошта" было ўдасцелена сярэбраны медалі ў літаратурным класе за "Каталог паштовых марак Рэспублікі Беларусь. 2008 — 2012". Усяго ў рамках форуму прадставілі 432 калекцыі і экспанаты з розных краін свету ў 29 афіцыйных конкурсных класах. Усе конкурсныя работы ацэньвалі кампетэнтнае міжнароднае журы.

Фотасюжэт нумара

Светлыя яблыкі Спаса

Фатограф і журналіст з Гродна Наталля ДОРАШ пабывала на святкаванні Праабражэння Гасподняга (Яблычнага Спаса) у некалькіх вясковых прыходах Дзятлаўскага раёна.

Вяртаючыся да надрукаванага

Бібліятэка на вуліцы — шмат пытанняў?

Працягваюць паступаць водгукі на публікацыю "У Беларусі не патрэбны чытальныя залы на вуліцы?". Вось чарговы з іх.

Першыя спробы нашых бібліятэк выйсці на гарадскія вуліцы датуюцца 2011-м. Праграма свята "Баранавіцкая вясна", якое штогод праводзіцца ў апошнія выхадныя мая, папоўнілася тады такой формай арганізацыі адпачынку, як выязная чытальная зала "Бібліятэка пад адкрытым небам". У самым цэнтры горада, на прыступках кінатэатра, можна сказаць, у эпіцэнтры II Міжнароднага фестывалю духавой музыкі "Беларускія фанфары", была арганізавана сапраўдная чытальная зала. Яе фонд, аформлены тэматычнымі загаловамі, размяшчаўся на кніжных вітрынах.

Фонд выязной чытальнай залы — часопісы навукова-папулярнага і інфармацыйна-пазнаваўчага характару, выданні па дамаводстве, аб спартыўным жыцці і г. д. Аматыры навін атрымалі магчымасць пагартаць свежыя газеты. Часопі-

сы таксама былі прадстаўлены камплектамі толькі за той год, а гэта значыць, практычна навінкамі.

Для маленькіх чытачоў адчыніў сваё вочка... чамадан, у якім месціліся цудоўна ілюстраваныя кніжныя выданні.

Неабходна адзначыць, што дзейнасці "Часопіснага дварыка" папярэднічала значная падрыхтоўчая работа. На пасяджэнні метадычнага савета ЦБС былі зацверджаны Палажэнне аб выязной чытальнай зале і ўзор разовага чытацкага фармуляра, прыняты рашэнні па пытаннях статыстычнага ўліку паказчыкаў гэтай нестацыянарнай формы абслугоўвання насельніцтва. Падрыхтавана для распаўсюджвання шмат рэкламна-інфармацыйнай прадукцыі. Усе структурныя падраздзяленні ЦГБ імя В.П. Таўлая і філіялы ЦБС былі задзейнічаны ў мерапрыемстве: у фарміраванні фонду,

у абслугоўванні чытачоў, у правядзенні конкурсаў, віктарын, турніраў...

Самыя яркія моманты працы — на фотаздымках, якія размешчаны на вэб-старонцы ЦБС Баранавіч <http://tavlay-library.by> ў раздзеле "Фотагалерэя".

Чым жа выклікана неабходнасць стварэння ў рамках гарадскога свята "Баранавіцкая вясна" выязной чытальнай залы? Па-першае, жаданнем прарэкламаваць багатую падпіску на перыядычныя выданні для публічных бібліятэк, на якую гарвыканкам штогод выдаткоўвае вялікія сродкі. Па-другое, гараджанам была прапанавана яшчэ адна форма цікавага адпачынку ў час народных гулянняў. Але галоўны аргумент на карысць арганізацыі выязных імпрэз — папулярнасць чытання.

Усёго за час працы карыстальнікамі выязной чытальнай залы сталі 412 чалавек. У 2012 і 2013 гадах у Дні горада вулічная чытальная зала працавала зноў. З'явіліся настольныя гульні для дарослых і дзяцей, "Паэтычны мікрафон", творчая

майстэрня для дзяцей "Аловак, папера і крыху фантазіі...", фотастудыя "Я, кніга і літаратурны герой", букросінг "Прыходзь і мяняйся!" ды акцыя "Адкрыты кніжны стэлаж", шорт-ліст "Мой любімы часопіс", конкурс "Шчаслівы чытацкі білет", спектакль лялечнага тэатра...

Стварэнне такіх чытальных (і не толькі па святах) мае перспектывы. Заўсёды знойдуцца зацікаўленыя. Але каб атрымліваць ад гэтага плён, неабходна вырашыць шмат арганізацыйных і тэхналагічных пытанняў. Маю на ўвазе абсталяванне для выязных чытальных: пажадана займець сучасны, лёгкі, зручны інвентар. Затым — правільны карыстання выданнямі, захаванасць фонду, статыстычны ўлік, графік працы... І ўсё ж рабіць крок насустрач чытачу трэба, бо час і сапраўды патрабуе змен у бібліятэчнай справе.

Наталля ВРУБЛЕЎСКАЯ, загадчык аддзела метадычнай і аналітычнай работы ЦГБ імя В.П. Таўлая Баранавічы

Трэба абмеркаваць!

Ці варта раёнам баяцца рок-канцэртаў і нестандартных мерапрыемстваў?

24 — 25 жніўня ў Рэчыцы праходзіць Міжнародны рок-канцэрт альтэрнатыўнай музыкі "Metal Crowd Fest-2013". Праходзіць ён, варта адзначыць, ужо дзевяты год запар. І ладзяць яго не заезджыя імпрэсарыя, а аддзель мясцовага райвыканкама: спачатку — па справах моладзі, потым — культуры, цяпер — ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі. Для раённага цэнтру мерапрыемства, шчыра скажам, не надта стандартнае. Між тым, намеснік начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Рэчыцкага райвыканкама Дзмітрый Драгун запэўнівае, што больш "металічнага" року, ды яшчэ ў такім замежным асартыменце, на Беларусі пачуць і пабачыць — досыць праблематычна. Хто аспрэчыць? Сёлета на рэчыцкім стадыёне спарткомплексу "Надзея" сабраліся рок-каманды з Беларусі, Украіны, Польшчы, Латвіі, Даніі, Швецыі, Нарвегіі, Бразіліі, Румыніі, Швейцарыі, Германіі, Турцыі, Расіі. Упершыню прыехалі музыканты з Венесуэлы. А сярод слухачоў — тысячы маладзёнаў, і не толькі з Гомельшчыны...

Прынята меркаваць, што рок атаясамліваецца з разбэшчанасцю: п'янствам і наркаманіяй. У Рэчыцы так не думаюць. Між тым, аналагічных мерапрыемстваў пад эгідай работнікаў культуры Беларусі не набярэцца і з паўдзятка. Чаму? Выслушаем думкі спецыялістаў-практыкаў.

Дзмітрый ДРАГУН, намеснік начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Рэчыцкага райвыканкама:

— У тым, што такі канцэрт патрэбны, я пераканаўся яшчэ тады, калі кіраваў аддзелам па справах моладзі. Альтэрнатыўная музыка — неад'емная частка сучаснага мастацтва. Ці ж можна ігнараваць яе развіццё? А яшчэ наш рок-канцэрт спрыяе падтрымцы маладзёжных грамадска значных ініцыятыў, пашырэнню міжнародных культурных стасункаў.

Згодны, арганізацыя і правесці рок-мерапрыемства няпроста. Але такія дзеі, як правіла, — самакупныя. І спонсары гэта цудоўна разумеюць. Таму праблем з дзяржаўна-прыватным супрацоўніцтвам у нас няма. Дый кіраўніцтва райвыканкама падтрымлівае кожны наш крок.

Асноўная затратная частка — арэнда гукаўзмацняльнай апаратуры. Аднак гэта не замінае і развіццю мерапрыемства. Раней канцэрт праходзіў у зале комплексу "Надзея", сёння — на самім стадыёне, ды яшчэ на дзвюх сценах. Артысты жывуць у палатачным лагерах, слухачы — у таных хостэлах, памяшканні пад якія прадастаўляюць установы райцэнтру.

Лішне казаць, што цягам канцэрта на стадыёне працуюць усе райвыканкамаўскія і раённыя службы: міліцыя, гандаль, спецыялісты па надзвычайных сітуацыях, медыкі, раённыя электрычныя сеткі... Словам, два дні працуем у рэжыме павышанай адказнасці. Але вынік апраўдвае сродкі!..

Уладзімір ВААКС, начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Клічаўскага райвыканкама:

— Гады два таму мы спрабавалі наладзіць невялікі вулічны рок-фестываль. Прымалі ў ім удзел мясцовыя каманды, пару калектываў з Магілёва... Цудоўна разумею: тое, што патрэбна моладзі, не павінна палюхаць работнікаў ідэалогіі ды культуры. І прафесійная музыка, няхай сабе і альтэрнатыўная, заўжды прываблівае слухача... Фестываль адбыўся, а я для сябе цудоўна зразумеў яго асноўную арганізацыйную праблему. Па-першае, рок-гурты ў райдарах патрабавалі вельмі дарагой гукаўзмацняльнай апаратуры (ад 10 тысяч долараў). Па-другое, спонсараў для арэнды такога "апарата" ў нашым раёне проста няма.

Аднак гэта зусім не азначае, што пытанне будзе адсунута на другі план. Нам патрэбны яркія брэндзі. Дый практыка пераконвае, што сённяшні клуб не абыдзецца толькі самадзейнасцю. Днямі ў адным з СДК мы прапанавалі польскім гасцям праграму, першая частка якой была фальклорнай, а другая стала маладзёжнай дзякуючы этнадыскатэцы.

У самай бліжэйшай перспектыве мы будзем рэгулярна ладзіць рок-фэсты з выкарыстаннем менавіта этнаінструментаў. Няхай у Рэчыцы буяе "метал", а ў нас "прарасце" этна-рок!..

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара.

Пішыце на адрас: 220013, г. Мінск,

пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by, **тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97, **абмяркоўвайце** на facebook.com/kimpressby, vk.com/kimpressby, twitter.com/kultura_by!

Дзяжурны па нумары

Сачыце за рукамі!

Ілья СВІРЫН,
рэдактар аддзела газеты "Культура"

Адзін вядомы літаратурны герой раіў не чытаць газет перад ежай. Надарылася нагода зразумець, што ён мае рацыю — нягледзячы на дармовы Wi-Fi, які спакусліва прапануе сваім наведвальнікам ці не кожная кавярня.

Часова аддаліўшыся ад родных краёў з нагоды ўласнага адпачынку, вырашыў неяк за абедам пацікавіцца, што ж там робіцца ў Беларусі. І вось, на вочы трапіўся матэрыял на адным папулярным інтэрнэт-партале: "Спіс каштоўнасцей Беларусі могуць скараціць больш чым у сем разоў". Натуральна, мая сківіца адвіста, і апетыт быў незваротна сагаваны. Бо можна сабе толькі ўявіць, чым пагражае айчыннай спадчыне падобнае скарачэнне.

Не дзіва, што гэты сенсацыйны артыкул быў "скапітэйшчаны" яшчэ добрым тузінам разнастайных рэсурсаў, ды і вал каментарыяў, якія эмацыйна, але даволі аднастайна выяўлялі народны гнеў, таксама цалкам заканамерны. Маўляў, што ж дзеецца ў роднай старонцы?

Як ні дзіва, адказ на гэтае пытанне хаваецца ў самім матэрыяле. Гаворка вядзецца там пра вынікі сёлетняга даручэння Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь аб правядзенні аналізу існага Дзяржспіса. Далей аўтар цытуе начальніка ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры нашай краіны Ігара Чарняўскага, які паведаміў, што мясцовыя ўлады ў сукупнасці прапанавалі пазбавіць статусу амаль 700 аб'ектаў.

А далей — самае цікавае, сачыце за рукамі... Аўтар згадвае, што агулам пазіцый у Дзяржспісе — 5 379. І раптам прыходзіць да высновы: калі ўсе прапановы будуць адобраны Навукова-метадычнай ра-

Што ж да рэвізіі Дзяржспіса каштоўнасцей... Наўрад ці гэтую задачу выпадае лічыць найактуальнай менавіта сёння, але, без сумневу, такая справа не лішняя.

дай (менавіта за ёй замацавана права выносіць рашэнні), спіс збяднее больш чым у сем разоў. Дзіўная рахуба. Але ж 700 — гэта амаль 1/8 ад 5 379...

І справа нават не ў тым, што канкрэтна ўзяты журналіст зрабіў арыфметычную памылку, адмерыўшы "сем разоў" замест адной сёмай. Памылкі з усімі здараюцца. Але ж да чытача гэты матэрыял павінны былі ўбачыць карэктар, рэдактар... Менавіта наяўнасцю такіх звёнаў і адрозніваецца СМІ (не важна, у якім фармаце) ад чыйгосяці прыватнага блога. Ды і на іншых рэсурсах кідкі загаловак быў змешчаны ў яго адпачатным выглядзе. Бо "чукча ж — не "читатель"..."

Гэты красамоўны і бадай анекдатычны выпадак у нечым ілюструе айчынную медыятэндэнцыю. Матэрыялы, што ўтрымліваюць развагі на складаную тэму аховы спадчыны (і яе "вытворныя": ці патрэбны рэвізіі Дзяржспіса і што ўвогуле рабіць з занябнымі помнікамі "з шылдачкай"?), трапляюцца гады ў рады. Кідкіх загаловаў куды больш. І менавіта таму шарагоўмаму рэцыпіенту вельмі цяжка ацаніць агульны стан рэчаў ды сфарміраваць сваю ўласную думку на гэты конт, якая, магчыма, стане асновай і нейкага канкрэтнага дзеяння. Замест гэтага "юзару" застаецца толькі пляць па хвалях эмоцый.

Да кантэнту, што трапляе да нас праз той самы Wi-Fi, мы ставімся куды менш уважліва, чым да інгрэдыентаў піцы, якую ў гэты самы час паглынаем. Гатаванне апошняй, безумоўна, патрабуе дасведчанасці, высілкаў, а таксама грашовых затрат. І гэта ўсе разумеець. З медыякантэнтам, на жаль, пакуль іначай.

Што ж да ўласна рэвізіі Дзяржспіса... Наўрад ці гэтую задачу выпадае лічыць найактуальнай менавіта ў сённяшніх варунках, але, без сумневу, такая справа не лішняя. Вось маленькі прыклад: у вёсцы Паграбёнка Сенненскага раёна ёсць паштовая станцыя XIX стагоддзя, якая мае пачэсную другую катэгорыю — помнік нацыянальнага значэння. Наступная ж станцыя па тым самым тракце — у вёсцы Грышаны — пазначана ўжо "троечкай", хаця яны "блізняты", збудаваныя па адным тыпавым праекце. Зрэшты, лёс іх абедзвюх пакуль вельмі няпэўны, і менавіта гэта — галоўная праблема.

Вырашыць яе шляхам зрывання шылд наўрад ці ўдасца: гэта проста самападман. Калі помнік ёсць і калі ён сапраўды варты месца ў Дзяржспісе (а ў многіх выпадках гэта можа вызначыць нават неспецыяліст: возьмем хаця б тую ж "Мураванку" ў Шчорсах), значыць, з ім неяк трэба лічыцца. Але калі Рада прыйдзе да высновы, што помніка як такога і няма, а статус быў некалі нададзены паспешліва...

Тут варта нагадаць: беларускае заканадаўства пакідае вельмі мала магчымасцей для пазбаўлення аб'екта з Дзяржспіса яго статусу — яно куды больш катэгарычнае, чым у многіх суседзях. І праблемны тэхнічны стан помніка не можа быць такой прычынай — насуперак надзеі асобных чыноўнікаў "на месцах" спрасціць сабе жыццё...

"Бухгалтэрыя" вулічнага мастацтва

Нестабільныя галерэі

"Экспансія" твораў выяўленчага мастацтва з выставачных залаў на гарадскія вуліцы даўно зарэкамендавала сябе як добры спосаб данесці "культуру ў масы". Услед за плошчай Якуба Коласа, што цягам вось ужо другога цёплага сезона пераўтвараецца, па сутнасці, у філіял Музея сучаснага выяўленчага мастацтва, у сталіцы рызыкне з'явіцца і яшчэ адна такая рэгулярная пляцоўка — агароджа парку Чалюскінцаў. Эстафету арт-праекта "Zabor", які цяпер гастралюе па парках беларускіх ды замежных гарадоў, сёлета падхапіў тандэм Вольгі і Андрэя Смалякоў з іх небезвядомым ажыўленнем карцін.

У адным з мінулых нумароў "К" наш аўтар Таццяна Команова выказала думку, што з твораў мастацтва ўсё ж лепш знаёміцца ў музеях, а не на вуліцы. Мастак Андрэй Смаляк гатовы ўдакладніць названы тэзіс:

— Падазраваю, што гэтую маю выстаўку ўбачыла больш людзей, чым усе папярэднія, — кажа ён. — І сярод іх мноства тых, хто ніколі ў музей не пайшоў бы: ёсць тут, ведаецца, нейкі псіхалагічны бар'ер. З цікавасцю назіраю за тым, як рэагуюць на рэпрадукцыі карцін мінакі, а многія з іх спыняюцца, углядаюцца,

пра нешта дыскусуюць... Нейк адзін прыбіральшчык нават паспрабаваў патлумачыць сэнс маёй карціны — натуральна, не ведаючы, што перад ім аўтар. І ты разумееш, што мастак ні ў якім разе не павінен ставіцца да "гласа народу" з пагардай. Куды важней знайсці новыя спосабы наладзіць дыялог...

Галерэі пад адкрытым небам з лёгкім сэрцам можна ўносіць у турдаведнікі па сталіцы. Але, на вялікі жаль, само іх існаванне пакуль нестабільнае: яно залежыць амаль выключна ад энтузіястаў. Ды і алгарытм правядзення падобных выставак дэталёва не распрацаваны. Вось пра гэтую "кухню" і пагаворым ніжэй.

— Нам казалі, што, каб сабраць усе гэтыя подпісы, спатрэбіцца не менш за 45 дзён, — распавяла Вольга Смаляк. — Ды, паколькі мы выяўлялі не абы-які імгэт, удалося ўкласціся ў куды меншы тэрмін. Балазе літаральна ў кожным кабінцеце нам ішлі насустрач...

Але ж у пэўны момант атрымаўся своеасаблівае замкнёнае кола. Мясцовыя ўлады патрабавалі гарантыі таго, што праект будзе рэалізаваны без бюджэтных сродкаў, а спонсар, у сваю чаргу, — легітымацыі з боку мясцовых улад. Адным словам, цягліваці спатрэбілася шмат...

Фармальнасці

І тэатр, і выставачны праект на самрэч пачынаюцца на з вешалкі, а з ідэі. Дадзены выпадак — не выключэнне.

— Настолькі захапілася гэтай задумай, што нават здзівілася, чаму выстаўку пад адкрытым небам прыдумала не я! — жартуе Вольга Смаляк.

Тым не менш, ісці пратапаным шляхам усё ж лягчэй. Можна было звярнуцца па парады да арганізатараў "Zabara". І тыя не адмовілі ў каштоўных інструкцыях.

Як распавяла Вольга Смаляк, дырэцыя парку Чалюскінцаў ахвотна пагадзілася падзяліцца сваім паркам ды і наогул паставілася да праекта вельмі прыхільна. Істотную дапамогу аказалі таксама і ва ўпраўленні культуры Мінскага гарвыканкама. Асабліва гэта датычылася "папяровага" аспекта праекта.

Арганізатары высветлілі, што для ажыццяўлення іх задумы неабходна атрымаць два дзясяткі віз самых розных структур — ад Міністэрства культуры краіны (бо агароджа ўваходзіць у склад помніка спадчыны) да "хуткай дапамогі".

Грошы

Па вялікім рахунку, для такога папулярнага праекта іх трэба не так і шмат. Друк банераў, развеска ды ўсе іншыя падобныя затраты агулам не перавысілі дзiesiąці тысяч "у.а.". Феерычная прэзентацыя выстаўкі абышлася яшчэ ў тры тысячы — уключаючы такія кампаненты, як цэлы натоўп айчынных celebrities, духавы аркестр, піратэхніка і 150 статыстаў, кожны з якіх патрабаваў уласнага касцюма і грыву. Сакрэт эканоміі вельмі просты: амаль усе працавалі задарма, ды і ўсебаковая "сяброўская дапамога" далася ў знакі.

— Звычайна імкнёмся выплаціць ганарары, але ж цяпер не было магчымасці, — кажа Вольга Смаляк. — Ну і, натуральна, самі мы не зарабілі — наадварот, "улацелі" добра...

Ужо на старце праекта тандэм узяў на сябе ўсю адказнасць за фінансавы бок. Здавалася б, прывабіць спонсараў для такога праекта — справа зусім не складаная. Лагатып побач з рэпрадукцыямі — гэта выдатны спосаб эфектыўнай і ненавязлівай вонкавай рэкламы, не кажучы ўжо пра іміджавы фактар. Ведаючы менеджарскія здольнасці Вольгі Смаляк, можна было нават не сумнявацца, што яна дасць тут рады. І тым не менш...

Рэакцыя на рэдакцыю: якія артыкулы газеты

Да артыкула "Вялікая беларуская сцяна перад "новай драмай" (частка II)

№ 33

Grigory Borovik:

— Вылучу словы Мікалая Пінігіна: "...Ненарматыўная лексіка не павінна гучаць з нацыянальнай сцэны. Увогуле, мат — мяркую, рэч, не ўласцівая беларускамоўнай прасторы. Чаму ён абавязаны гучаць з падмоўскай Нацыянальнага тэатра? У студыі — так, гэтакі эксперымент можа быць, але не ў галоўным тэатры краіны".

Alexey Strelnicov:

— Ненарматыўная лексіка не павінна гучаць і ў жыцці.

Grigory Borovik:

— Аляксей, гэта пытанне больш "канфесійнае". Але, калі б так, дык нядрэнна было б. Мікалай Пінігін добра сказаў пра гэта.

Vladimir Galak:

— Адзначу меркаванне Андрэя Новікава: "Калі б тэатральная прастора была пашырана і ў ёй віравалі розныя маленькія тэатры, студыі, лабараторыі, то і адкрылася б больш магчымасцей для пастановак п'ес сучасных драматургаў, і не важна, да якога руху яны належаць".

Alexey Strelnicov:

— Тут ёсць толькі адна праблема. «Новая драма» — гэта не агульнапрызнаны тэрмін, каб ім проста так пуляць у апытаннях. Я сказаў бы, што пасля 2008 года яго ўжыванне як нешта аб'яднальнае да новых тэкстаў драматургаў — некарэктнае. Крысціна Смольская абараніла цудоўную дысертацыю

якраз на гэтую тэму. У яе ёсць выдатная спроба класіфікацыі сучасных тэкстаў беларускай драматургіі. Там кожнаму знойдзена сваё месца: і Дудараву, і Кавалёву, і Пражко.

Aliaksei Lastouski:

— Цікава: "У наступным сезоне мы будзем ставіць п'есу Дзмітрыя Багаслаўскага "Ціхі шоргат сыходзячых крокаў". Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі абагнаў: прэм'ера дадзенай п'есы запланавана на 11 верасня. Што ж гэта за п'еса, што два нашыя вядучыя тэатры наўздагон кінуліся яе ставіць?..

Dmitry Bogoslavsky:

— Я чытаў: на аматара...

Alexey Strelnicov:

— Яе яшчэ ў Віцебску ставяць. Збіраліся — у Магілёве.

Да артыкула "Прыём, прыём... Як чутна?"

№ 31

Ales Susha:

— Вось дзе праўда... На пасаду бібліятэкара патрэбен праграміст з шырокай эрудыцыяй і навыкамі сацыяльнага псіхолога, які пагодзіцца працаваць за пару рублёў.

Chan Kaishy:

— Між тым, скарачаюць наборы толькі на фальклор і народныя духавыя. А бібліятэкары, якія апанавалі ўвесь універсітэт, маюць шалёную колькасць месцаў для абітурыентаў.

Юрый Максименко:

— Сумна... Каго мы атрымаем у нашы бібліятэкі?

— Мы маем двух сталых спонсараў. Адзін з іх — прадстаўніцтва знакамітага брэнда элітнага посуду — падтрымаў нас і гэтым разам, а вось другі, на жаль, устрымаўся ад удзелу, — распавядае Вольга Смаляк. — І тады я паспрабавала знайсці іншых спонсараў для праекта, пагатоў, вядомасці яму зусім не бракуе. Але дабрацца да кіраўнікоў, якія непасрэдна прымаюць рашэнні, у мяне не атрымалася, а вось менеджары ніжэйшага звяна могуць замучыць вас, патрабуючы стосы папер з аргументацыяй, а потым не ператэлефануюць, альбо скажуць, што “будуць мець на ўвазе”. Таму разумееш, чаму ў многіх, хто прайшоў праз гэтыя колы, потым надоўга апускаюцца рукі...

Вольга Смаляк згадвае тыя часы, калі спонсары ледзь не ў чаргу становіліся, каб прафінансаваць той або іншы праект — нават можна было выбіраць, хто з іх больш паважны ды прадстаўнічы. Бо тады заканадаўства прадугледжвала ў гэтым выпадку пэўныя льготы.

Вандалізм

Помніцца, гадоў -наццаць таму ў Мінску быў праведзены своеасаблівы сацыяльны эксперымент: на вуліцах з’явілася некалькі прыгожых таксафонных будак, забяспечаных тоўстымі тэлефоннымі кнігамі. Іх расшукматалі за лічаныя гадзіны, і таму інавацыя не зрабілася масавай. Выстаўкі пад адкры-

тым небам таксама сталі сапраўдным “экзаменам на культурную сталасць” для беларускага гледача. Але гэтым разам вынікі былі ўжо іншымі.

— Так, і вусы падмалёўвалі, і парэзы на банерах пакідалі, — распавядае Андрэй Смаляк. — Ахвотныя зрабіць хоць якое паскудства заўсёды знойдуцца. Ды гэта — адзінкавыя выпадкі, сапраўдныя выключэнні. Думаю, яшчэ параўнальна нядаўна тыя рэпрадукцыі так доўга не правіселі б. Але ж агульны ўзровень культуры нашых суайчыннікаў, як ні круці, змяняецца да лепшага, і сёння можна сцвярджаць, што Мінск да такога праекта гатовы...

З іншага боку, непрыйменная спецыфіка “сіndrome Герастрата” ўсё адно даецца ў знакі. І калі ў аднаго з тысяч гледачоў выстаўкі зачэшуцца рукі “пакінуць па сабе след”, выступішы суаўтарам арт-праекта, астатнім 999 даводзіцца гэта цярдзец. Тым больш, суаўтарства застаецца ананімным: паспрабуй тут знайдзі вандала...

Натуральна, вырашэнню праблемы шмат у чым можа паспрыяць устаноўка ў месцах вулічных выставак камер відэааналізацыі. Тады можна было б і пра спецсвятленне задумацца, бо пакуль у цёмны час гледачы змушаны падсвятляць банеры ўласнымі мабільнікамі. І, як здаецца, аплачваюць гэтыя тэхнічныя сродкі павінен усё ж не мастак.

Увогуле, такі нязвыклы спосаб функцыянавання твора мастацтва (няхай

сабе і ў выглядзе копіі) спараджае процьму нюансаў. Прыкладам, яны датычацца правядзення малярных работ.

— У той дзень быў вечер, і пырска фарбы патрапілі на рэпрадукцыі, — распавядае Вольга Смаляк. — Адміністрацыя парку адрэгавала апэратыўна, і калі мы прыехалі да паркана, дык убачылі дзядзьку з вядром ды анучай для мыцця падлогі, які браўся за ліквідацыю наступстваў. Не стрымаўшы эмоцый, мы на яго накінуліся — ён нават не зразумеў, з якой прычыны. Потым я пайшла ў суседнюю краму ды купіла там самыя далікатныя мачалкі, каб адцерці сляды той фарбы...

— Здароўя праект патрабуе нямаля, — прызналася Вольга Смаляк. — Ды розныя цяжкасці будуць “заводзіць”.

Лішне казаць, што такіх пасіянарных постацей апырэры не бывае шмат, а без іх падобныя праекты ў нас пакуль не адбываюцца, бо сістэмы, як бачым, няма. Таму Вольга Смаляк лічыць, што імпрэвізаваная галерэя на паркане павінна мець свой кваліфікаваны штат — не раўнуючы бы паўнаватарская ўстанова культуры. Ці, прынамсі, сфарміраваную “ініцыятыўную групу”. Тым больш, спрактыкаванаму чалавеку будзе лягчэй засвоіць увесь згаданы вышэй алгарытм дзеянняў. І, магчыма, з часам паспрыяць яго удасканалванню.

Ілья СВІРЫН

На маю думку...

Вёскі знікнуць безыменнымі?

Ігар ПРАКАПОВІЧ,
краязнаўца, настаўнік геаграфіі з Паставаў

Калі ўпершыню трапляеш сюды, дык душа замірае ад прыгажосці, а вусны шэпчуць: “Божа мой! І ёсць жа яшчэ рай на Зямлі!”. Перад вачыма раскрываюцца шырокія прасторы з высокімі травамі, якія павольна калышуцца ад подыхаў ветру, велічная плынь Дзісны з зелянінай дрэў уздоўж рэчышча, блакітным небам з промянямі сонца, і над усім гэтым — беламураваны храм... Але гэта — першае ўражанне. І здалёк. А заходзіш у вёску — і жах напаяняе душу...

Вясковыя хаты — гэта калекі-прывіды з павыбіванымі вокнамі, выразанымі сценамі, разрабаваным і раскіданым начыннем. Сады — перакручаныя зараснікі яблынь і спіў, якія параслі высачэзнай крапівой ды чарнобылем і пачынаюць дзічэць. Вёска памерла, а белы храм узвышаецца над ёй, як помнік. Толькі — каму і чаму?..

У вёска пакуль што ёсць імя і адрас: Рымкі, Пастаўскі раён Віцебскай вобласці. Некалькі гадоў таму, калі мы з вучнямі прыходзілі сюды ў вандроўку, у адной з хат яшчэ была магчымасць сагрэцца ды пагутарыць з ейнай гаспадыняй Ганнай Яловік. З сумам распавядала жанчына, якая нарадзілася ў 1922 годзе, пра заняпад і смерць вёскі на яе вачах. А з гаспадаром пагаварыць тады не ўдалося, бо ён быў вельмі заняты: невысокі хударлявы дзевяностгадовы дзядок майстраваў... вятрак. Так, вятрак для свайго невялікага млына. “Ён жа думае, што калі ў вёсцы будзе млын з ветраком, дык і людзі часцей да нас зязджаць будуць, а то толькі — аўтакрама раз на тыдзень...” — са скрухай у голасе сказала тады яго жонка. Цяпер вокны ў хаце апошніх жыхароў Рымак пазабіваны дошкамі, а вятрак выглядае, як яшчэ адзін помнік знікаючай вёсцы.

Чаму ж Падзісеншчына, не так і даўно квітнеючы край, ператвараецца ў беларускую пустыню, а назва Рымкі дадаецца ў мемарыял мясцовых вёсак, што знікаюць, разам з Чаромушнікамі Падзісеннымі, Пятровічамі, Навасёлкамі, Асінінікамі, Антанова, Вінаградзічамі, Малой Агальніцай?..

Да паміраючых вёсак марудна рухаюцца экскаватар ды бульдозер: першы выкапае яму, другі — сапхне туды рэшткі пабудовы і дрэў. Стане чыста і роўна. Але ці толькі гэта важна?..

Яшчэ ў 60 — 70-я гады XX стагоддзя вялікія паселішчы цягнуліся ланцужком уздоўж Дзісны, утвараючы вялікія вяскова-местачковыя мегаполісы. Зараз гэтыя мясціны — сапраўдныя беларускія пустыні. У Рымках у 1941-м былі 84 двары з 317 жыхарамі, у 1963 годзе — 41 двор з 153 жыхарамі, у 2001-м — 11 двароў з 12 жыхарамі, а зараз — нікога... Падобная сітуацыя і ў суседніх вёсках.

На сёння пласты гісторыі і культуры асобных рэгіёнаў не толькі не апісаны ды не зафіксаваны, а сыходзяць у нябыт разам з апошнімі носьбітамі. Думаецца, збор найбольш поўнай інфармацыі пра асобныя населеныя пункты, якім наканавана лёсам у бліжэйшы час сысці ў Вечнасць, — найактуальнае агульнабеларуская задача.

Вось прыклад з маёй Пастаўшчыны: у 2001 годзе ў раёне налічвалася 516 населеных пунктаў, з якіх у 123-х пражывала менш як 10 жыхароў, а ў 55 — менш за пяць. Сёння на месцы большасці з вёсак засталіся закінутыя хаты ды сады ў быльнягу.

Знікаючыя вёскі напаяны матэрыяльнымі і духоўнымі скарбамі, а мы не звяртаем на гэта ўвагі, не надаём ім значэння. Варта зразумець, што разам са знікненнем у гэтых паселішчах хат, хлявоў, прылад працы, студняў ды іншых пабудовы і рэчаў адбываецца зняменне тутэйшых мясцін, якое вядзе да спусташэння і абяднення нашай мовы. Вакол кожнай вёскі ўсе адметныя мясціны мелі свае слоўныя абазначэнні, якія ведаў кожны яе жыхар. Калі казалі пра “выган”, “лучыху”, “маргі”, “хвацень”, “рум” ці штосьці іншае, то ўсім было вядома, пра што ідзе гаворка. А цяпер?..

Не менш важна зафіксаваць, а мо сям-там і аднавіць, назвы невялікіх азёр, ставоў, ручаёў. У тапанімічнай літаратуры на іх звычайна не звяртаюць увагі, а на картах яны не падпісаны. І калі даводзіцца згадаць у публікацыі такую рачулку ці азёрка, то пішуць проста: “безыменная”. Але на мясцовасці не было безыменных аб’ектаў! З назвамі малых азёр і ручаёў цесна звязаны найменні ўзгоркаў, лагчын, ляскоў ды пералескаў, балот, урочышчаў. У ідэале, мы для кожнай беларускай вёскі павінны б былі мець карты або схемы ваколці з адлюстраваннем на іх усіх аб’ектаў, якія насілі мясцовую назву. Але ці ўгадае хто-небудзь пра іх праз пятнаццаць — дваццаць гадоў, калі мы не паспеем гэта зрабіць цяпер?

А пакуль паміраючыя вёскі, як шчарбатыя старыя, сумна стаяць у атачэнні здзічэлых садоў... У іх напрамку марудна рухаюцца экскаватар ды бульдозер: першы выкапае яму, другі — сапхне туды рэшткі пабудовы і дрэў. Стане чыста і роўна. Але ці толькі гэта важна?..

Меркаванне ў тэму

Даўно заўважана: атмасфера, фанасфера ды іншыя “сферы” звычайна бываюць “закадзіраваны” і могуць расшыфрувацца як “з вэрай — у прастору”. Іншымі словамі, усё тое, з чым мы сустракаемся штодзень і нават не звяртаем на гэта ўвагі, успрымаючы як дадзенасць, уздейнічае на нас вельмі і вельмі моцна.

Спакваля, на падсвядомым узроўні, які бывае ўключаны заўсёды і дзейнічае пры любых абставінах, такое гукавыяўленчае асяроддзе фарміруе нашы густы, схільнасці, само мысленне. Менавіта з гэтага пункта гледжання і трэба ўспрымаць разнастайныя праекты “парканнага” жывапісу. А яны і сапраўды розныя.

Можна справядліва скардзіцца, што выявы работ Казіміра Малевіча на плошчы ў цэнтры сталіцы ніколі не дадуць рэальнага ўяўлення пра творчасць гэтага мастака. Але ў іх іншая задача: папулярываць самага імені творцы, які мае непасрэднае дачыненне да Бе-

Аркан на паркан

ларусі. Менавіта гэтай мэце, на маю думку, адпавядае чарговы арт-праект “Паркан” — гэтым разам у Вілейцы.

Месца для яго абрана зручнае: на агароджы касцёла, які сёлета святкуе сваё 100-годдзе і прывабляе не толькі гараджан, але і гасцей. Акурат насупраць — праваслаўны храм, адкуль таксама добра бачна вулічная выстаўка. Літаральна праз некалькі крокаў — парк, далей — кірмаш. Куды ні скіруеш, “Паркан” не мінеш. З адваротнага боку касцёла — мэрыя, гатэль. Так што ахова, можна сказаць, усебаковая — зямная і нябесная. І такая ж “рэклама”, што ахоплівае практычна ўсе катэгорыі населеніцтва, вымушаючы запомніць хаця б прозвішчы мастакоў, так ці інакш звязаных з Вілейшчынай: Нікадзім Сілівановіч, Юрый Герасіменка-Жызнеўскі, Лейба Альпяровіч, Уладзіслаў Стржэмінскі.

Увогуле ж, калі паставіцца да праблемы ўпрыгожвання жыццёвай прасторы сур’ёзна, дык тэма папулярны-

зацы айчынных творцаў узнікне сама сабой. Тым больш, што разнастайных агароджаў апошнім часам усё больш. Асабліва вакол школ ды гімназій. Адна з такіх наноў “агароджаных” навучальных устаноў — акурат насупраць маіх вокнаў: цяжкія металічныя пруты-рашоткі, якімі перагарадзілі выкладзеныя пліткай дарожкі, нарэшце, пафарбавалі — у змрочна-карычневы... Асацыяцыі — са шляхам за краты, “у нікуды”. Няўжо так і задумана? Што ж, калі парканы з мудрагелістай вяззю малюнкаў ды іншымі кавальскімі выкрунтасамі дзятве супрацьпакізаны (пэўна, з фінансавых прычын), дык, можа, выкарыстаць тую агароджу для іншых майстэрстваў? Ладзіць там выстаўкі, у тым ліку саміх навучэнцаў. А для пачатку — аб’явіць сярод школьнікаў конкурс. Найперш — на самую ідэю, як спалучыць ахову з эстэтычным выхаваннем ды асветніцтвам...

Надзея БУНЦЭВІЧ

чытачы каментуюць у сацыяльных сетках?

Inna Fedasenya:

— Прэстыж прафесіі павышаць патрэбна і зарплата. А так — навошта свядома асуджаць сябе на безграшоўе? Ну, хіба каб “абы дыплом атрымаць...”

Юрый Максименко:

— Адны толькі платныя паслугі і планы на іх у бібліятэцы чаго вартыя! У нас гадавы план — 565 мільёнаў. Бібліятэкі паступова ператвараюцца ў камерцыйныя ўстановы...

Юрий Иванович:

— З цікавасцю прачытаў артыкул. Вельмі слушныя думкі ў ім выказваюцца. Даўно, лічу, наспей час крытычна паглядзець не столькі на саму мастацкую адукацыю, хоць і там ёсць шмат недахопаў, колькі на перспектыву выпускнікоў мастацкіх ВНУ. Не адна арганізацыя не зацікаўлена ў тым, каб павышаць адукацыйны ўзровень сваіх супрацоўнікаў (часцяком таму, што многія кіраўнікі ўстаноў культуры на месцах не маюць вышэйшай адукацыі, то навошта ж ім мець падначаленых, больш адукаваных, чым яны), — не зацікаўлены ў гэтым і самі творчыя работнікі, бо заробак ад узроўню адукацыі не павышаецца. У адукацыі крыху іншая сітуацыя: там існуюць розныя катэгорыі па аплаце працы, гэта апрача надбаўкі за стаж у сістэме адукацыі. У культуры падобнага няма. І няхай у цябе хоць пяць вышэйшых адукацый, заробак у цябе будзе гэтка ж (а можа, яшчэ і ніжэйшы), як у твайго калегі з сярэдняй спецыяльнай. Зыходзячы з гэтага, я прапанавалі бы ўвесці ў сферы культуры катэгорыі па аплаце працы і сярод творчых работнікаў (пакуль яны ёсць толькі ў метадыстаў), дзе ўлічваліся б і адукацыйны ўзровень, і творчыя паказчыкі, і стаж.

Да артыкула

“Музей радзімазнаўства вярнуўся на радзіму”

№ 31

Сергей Панизник:

— Удзячны ўсім, хто патурбаваўся, каб Музей радзімазнаўства зноў запрацаваў у слаўным мястэчку Лявонпаль! Спадчына продкаў павінна быць у пашаноце.

Да артыкула

“Заўтра не прыйдзе ніколі?”

№ 31

Grigory Borovik:

— Калі гэта прыняць, то свет лепшым не стане.

Да артыкула

“А гібеюць не толькі вёскі...”

№ 32

Iryna Hlushets:

— Неаднойчы такое заўважала...

Да артыкула

“Фэйсбук” Жыгімонта II”

№ 33

Pavel Paraschenco:

— Крута! Толькі фота не павялічыш. Цікава самому прачытаць, што там напісана!

Ales Susha:

— Артыкул у «Культуры» добрую тэму ўзняў...

Як вядома, з 1 ліпеня ў выніку аптымізацыі працы выканкамаў былыя ўпраўленні і аддзелы з'ядналі. Галоўнае ўпраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гродзенскага аблвыканкама ўзначаліў ранейшы начальнік упраўлення ідэалагічнай работы Павел СКРАБКО. Якой бачыцца яму далейшая дзейнасць упраўлення? Якое месца адводзіцца ў ёй уласна культуры? Пра гэта і пайшла наша гаворка з Паўлам Канстанцінавічам.

— Тады раскажыце яшчэ пра навінкі!

— Новым сёлета стане праект "Танцуючы горад". У цэнтры Гродна ёсць утульныя дворыкі, і ў кожным з іх мы хацелі б развучаць з публікай розныя танцы: у адным — самбу, у другім — полечку, там — гапак, яшчэ дзесьці — вальс і г. д. Акрамя гэтага, усе павінны будучы вывучыць некалькі "абавязковых" па, каб потым сабрацца разам на вуліцы Савецкай і правесці своеасаблівы танцавальны "флэшмоб".

А 12 — 15 верасня ўпершыню пройдзе Свята класічнай музыкі "TyzenHouse", на якое з'едуцца лепшыя музыканты свету. Асабліва прыемна, што такі класічны фестываль, аналагаў якому ў Гродне ні-

Таму, калі паспрабаваць вызначыць галоўны накірунак дзейнасці, то гэта — папулярывацыя нацыянальнага мастацтва ўсіх напрамкаў і эпох, ад старадаўняга да найсучаснага. Нам ёсць чым ганарыцца!

— Напярэдадні аб'яднання ў абл- і райвыканкамах выказвалася занепакоенасць тым, што акцэнт будзе зроблены адно на ідэалогію, якая, што называецца, "прыцісне" культуру...

— Наадварот! Невыпадкава ж ёсць прыказка: маўляў, калі культура працуе, ідэалогія можа адпачываць. Дзеячы мастацтва звычайна выступаюць найлепшымі пасламі, садзейнічаючы ўзаемаразуменню паміж народамі, ствараючы прывабны імідж краіны. Пасля ж

— Так, я заўсёды звяртаўся да ўстаноў і работнікаў сферы культуры, нават надакучваў разнастайнымі сваімі праектамі, выдумкамі ды "выкрунтасамі". Пагадзіцеся, у кожнага чалавека ёсць хобі, кожнаму хочацца, акрамя звычайных рутынных спраў, рабіць штосьці такое, што будзе прыносіць радасць і сабе, і іншым. Таму, калі чалавек быццам бы непасрэдна не звязаны з культурай, тая ўсё роўна яго не пакідае — хаця б на ўзроўні хобі. Гэта можна сказаць абсалютна пра кожнага! Што ж да мяне, дык, узначальваючы ўпраўленне ідэалогіі, я і з бібліятэкамі супрацоўнічаў, і з абласным Цэнтрам народнай творчасці. Яны нам і сцэнарый пісалі, і канцэрты дабрачынныя дапамагалі ладзіць. Ужо

стане атрымліваць той або іншы праект ці нават від мастацтва?

— Ды ўсё ж — галоўнае! Як можна падзяляць? Важна іншае: знайсці паміж усім гэтым гармонію, каб да культуры былі далучаны людзі розных сацыяльных статусаў і пакаленняў.

— А ваша ўласнае стаўленне да культуры? Можна, ёсць нейкія цікавыя сямейныя традыцыі, звязаныя з тым або іншым відам мастацтва?

— Сямейных традыцый шмат, і стаўленне да культуры ў мяне — непасрэднае. Вось скажыце, ці можна аддзяліць адукацыю ад культуры?

— Ні ў якім разе!

— Вы самі адказалі: немагчыма. А педагагічнай дынастыі маёй сям'і больш за сто гадоў. Усе — педаго-

"Будзем шукаць "унісон", а не дзяліць"

Гродзеншчына: традыцыі, новае і першыноство за культурай

"На мой погляд, зараз увогуле пойдзе ўхл менавіта на культуру, бо работнікаў культуры — больш. Праблем у гэтай катэгорыі — таксама больш. І вырашаць іх будзем разам".

— Па-першае, і гэта, дарэчы, — самае галоўнае, — будзем захоўваць тое, што ўжо назапашана: і самыя цікавыя фестывалі, і конкурсы. Але звярніце ўвагу: у нас з'яўляюцца і новыя. Адзін з іх — "Скарбы Гродзеншчыны" — 16 — 17 жніўня сабраў народных майстроў і фальклорныя калектывы. Да традыцыйнага ўжо "Анненскага кірмашу" ў Зэльве, што стартваў сёлета 23 жніўня, далучыцца "Свіслацкі кірмаш", які адбудзецца 24-га. Мы адраджаем традыцыі, заснаваныя графам Вінцэнтам Тышкевічам яшчэ ў 1792 годзе. Акрамя ўласна гандлю, кірмаш славіўся тэатральнымі прадстаўленнямі (прычым купцам білеты раздавалі бясплатна) — чым не далучэнне да культуры патэнцыйных спонсараў? Цяперашняе свята, што ладзіцца ў горадзе Свіслачы ў рамках трансгранічнага супрацоўніцтва з Латвіяй, Літвой і Польшчай, такое ж разнастайнае, бо змяшчае і выстаўку-продаж вырабаў народных майстроў, і канцэрт класічнай музыкі, і "Баль у Тышкевіча".

колі не было, прыдумаў ураджэнец нашага горада, выхаванец беларускай фартэліянай школы, лаўрэат найпрэстыжных міжнародных конкурсаў Кірыл Кедук, які, нягледзячы на маладосць, мае сёння безліч сольных выступленняў па ўсёй Еўропе.

Наконт жа згаданых "Скарбаў Гродзеншчыны", што ўжо мінулі, вядуцца абмеркаванні, каб праводзіць гэты фестываль і надалей, раз на два гады, прычым менавіта ў сельскай мясцовасці, — там, дзе народныя традыцыі маюць глыбокія гістарычныя карані і вядзецца непасрэднае захаванне ды аднаўленне народных промыслаў, некаторыя з якіх паступова становяцца неад'емнай часткай нашага побыту. Канешне, хацелася б, каб людзей было больш, каб да такіх святаў падключаліся турыстычныя фірмы, запрашаючы гасцей не толькі з розных рэгіёнаў Беларусі, але і з іншых краін, найперш — суседніх: з тых жа Літвы, Латвіі, Польшчы.

аб'яднання пачалі жартваць, што цяпер такога адпачынку не будзе — ні для іх, ні для нас. Насамрэч, гэтыя дзве сферы ўзаемазвязаны: ідэалогія нашай дзяржавы будзеца на гісторыі, нацыянальных каранях. І тое, што мы аб'ядналіся, толькі яшчэ больш злучыла нашы намаганні. На мой погляд, зараз увогуле пойдзе ўхл менавіта на культуру, бо работнікаў культуры — больш. Праблем у гэтай катэгорыі — таксама больш. І вырашаць іх будзем разам. За тая амаль два месяцы, што мы працуем сумесна, стала відавочна: як у нашым аблвыканкаме, так і ў раённых выканкамах склалася атмасфера ўзаемаразумення і падтрымкі, без аніякага падзелу на "тваё-маё" — усё агульнае. Асабіста ў мяне, да прыкладу, — цудоўны намеснік: Аляксандр Вярсоцкі шчыра зацікаўлены ўсім, што адбываецца ў культуры, здольны незаўважна для саміх работнікаў сферы тактоўна кіраваць гэтымі працэсамі.

— Пэўна ж, вы і раней у той або іншай ступені з дзеячамі культуры супрацоўнічалі, рабілі нейкія сумесныя праекты?

тры гады запар мы праводзім буйную акцыю "Анёл у тваім сэрцы", скіраваную на дапамогу дзецям, якім неабходна лячэнне ці рэабілітацыя за мяжой. За тры гады сабралі больш як 600 мільёнаў рублёў, дапамаглі больш чым дваццаці дзецям. І справа тут не толькі ўласна ў матэрыяльным складніку — такія акцыі становяцца наймацнейшым стымулам для з'яднання нацыі. Калі ты бачыў, што дзіця не магло ўстаць, а потым пачало хадзіць, ды і ўсё гэта — дзякуючы, у тым ліку, і тваёй дапамозе, і ахвяраванням з іншых рэгіёнаў, — дзеля гэтага і трэба жыць! І далей дапамагаць іншым дзецям! У рамках такіх акцый ладзяцца дабрачынныя канцэрты, аўкцыёны па продажы карцін гродзенскіх мастакоў. Творцам — асобная падзяка, бо яны бясплатна выстаўляюць свае работы, а ўвесь прыбытак накіроўваецца дзецям. Без супрацоўнікаў жа сферы культуры праект быў бы немагчымы!

гі. Так што тая ж літаратура — неад'емная частка і майго жыцця. А народныя традыцыі! У нашай хаце ў вёсцы Дзякалавічы, адкуль я родам, і дагэтуль стаяць мялка, часалка для лёну, кросны, бо гэтым карысталася мая бабуля. На жаль, апошнім часам бываю там радзей, чым хацелася б, але ўсё гэта захавалася — як частка нашай сямейнай спадчыны і побыту.

А як пяклі хлеб! Я і сам, калі быў хлопчыкам, у гэтым удзельнічаў. Цеста мясіў — хвілін сорак, не менш, каб пачало "дыхаць" ды "пузырціцца". А напрыканцы красавіка — на пачатку мая, калі з'яўлялася першае дзікае шчаўе на балотах, мы яго збіралі — і пяклі з ім пірагі ды булчкі. Вядома, у печы! Яна, дарэчы, і зараз стаіць — агромністая, з ляжанкай. Дровы для яе спецыяльна рыхтавалі — вялікія, доўгія. Калі печ распальвалася, бацькі выграбалі з яе вуголле, і маці правярала, ці можна ставіць цеста: брала дробку мукі і кідала яе ў печ. Калі мука згарала ў паветры, печку трэба было крыху астудзіць. Калі ж падала на цэглу і там патроху тлела — усё, можна ставіць! Дзед быў добрым цесляром, сапраўдным майстрам па вырабах з дрэва. Дый для мяне самога дрэва — вельмі блізка, "родны" матэрыял, які захоўвае і цёплую сонца, і гістарычную памяць. Я і зараз магу з дрэва вырабіць і нейкія ўпрыгожаныя, нават не надта складаныя прысудзібныя драўляныя скульптуры, і проста неабходныя ў побыце рэчы. Здавалася б, дробязі, але ўсё гэта і многае іншае — тая сямейныя традыцыі, праз якія ад бацькоў да дзяцей перадаецца і нацыянальнае пачуццё, і патрыятызм.

Што ж да мастацтва, дык бацька мой цудоўна граў на акардэоне. Брат, які дырэктарствуе ў Лунінскай школе, і зараз грае ды спявае: яго там усе ведаюць яшчэ і як выдатнага спевака. Звычайна, як збіраемся ўсе разам, утвараецца своеасаблівы сямейны ансамбль — пад акампанемент акардэона. Жонка — вышывае. Дачка — таксама, а яшчэ яна захаплялася батыкам, некаторы час пісала карціны. Я — не маюю, але — калекцыяную. З нейкім унутраным хваляваннем стаўлюся да антыкварыяту: усе гэтыя рэчы — таксама памяць, якая перадаецца праз пакаленні. Ды што вы мяне пра гэта распываеце? Гэта ж самыя звычайныя, уласцівыя ўсім, рысы: ставіцца з павагай да мінулага і перадаваць усё лепшае, што было ў ім, сваім нашчадкам...

Гутарыла Надзея БУНЦЭВІЧ

Пры гэтым і ў БДУ, і ў прыватных ВНУ выкладчыкі не горшыя, чым у БДАМ — са стажам і досведам, — і матэрыяльная база — прыстойная. Ды і дыпломы бываюць такія, што зрабілі б гонар Акадэміі. Розніца ж ва ўзроўні падрыхтаванасці да самастойнай працы выпускнікоў ВНУ абумоўлена не столькі суб'ектыўнымі абставінамі, датычнымі канкрэтных устаноў, колькі сітуацыяй, якая склалася на нашым працоўным рынку. Дызайнераў патрэбна значна больш, чым можа падрыхтаваць Акадэмія. Прыміце да ўвагі тое, што частка дыпламаваных спецыялістаў не будзе працаваць па прафесіі, а частка з'едзе за мяжу. Працей кажучы, працы больш, чым працаўнікоў. У гэтых умовах можна і вочы закрыць на пэўныя хібы ў падрыхтоўцы спецыяліста, спадзеючыся, што ён на практыцы засвоіць, навярстае тое, чаму не давучыўся ў інстытуце.

Дыпломы, якія я бачыў на абаронах, падмацоўваюць думку пра найбольш перспектывуныя напрамкі дызайн-дзейнасці. Работы дызайнераў-графікаў і дызайнераў-экспазіцыянераў (тая ж рэклама, але

фантастычнымі постацямі, а байкі з блукаючымі сюжэтамі, якіх няма-ла знойдзецца ў беларускай глыбініцы, — быліцамі эпэсу. Гэты спосаб прыцягнення турыстаў мог бы зацікавіць і гаспадароў аграбизнесу, і адпаведны дэпартамент Міністэрства спорту і турызму.

Сёлета на кафедры камунікатыўнага дызайну гуманітарнага факультэта БДУ на абарону быў прадстаўлены шэраг дыпламаў, датычных праблем экалогіі і магчымасцей развіцця турызму ў тых мясцінах, дзе паўнаважасная турыстычная інфраструктура адсутнічае. Сярод іх першай я назаву распрацоўку мабільна-модульнага комплексу жылля для забалочанай мясцовасці. Аўтар прапановы ў турыстычны сезон ставіць на балоце надзіманья дамы, якія фактычна не ціснуть на глебу. Пра надзіманую мэблю я ведаю даўно, а вось каб цэлы дом... Малаверагодна, што за гэтую ідэю сёння ўхопяцца, але ў перспектыве яна можа аказацца плённай.

Другі праект, які мне падаўся вартым увагі, — гэта мабільны сцэнічны комплекс, што можна разгарнуць на вадзе. У выпадку рэ-

Не пераходзіць колькасць у якасць...

Якаў ЛЕНСУ, загадчык кафедры тэорыі і гісторыі дызайну БДАМ, кандыдат мастацтвазнаўства:

— У прыцыпе, я лічу, што калі падрыхтоўка дызайнераў вядзецца не ў адной ВНУ, а ў некалькіх, гэта добра. Асабліва калі там працуюць спецыялісты кваліфікавання, такія як Ігар Герасіменка ці Алег Чарнышоў. Але ў ВНУ, якія акрамя Акадэміі, кепска тое, што яны набіраюць надта ж шмат студэнтаў. Да таго ж, іх бяруць амаль што без адбору, і туды трапляюць і “выпадковыя” людзі. Гэта зніжае якасць адукацыі ды зводзіць унікальную прафесію да ўзроўню масавага, бо ў гэтых умовах падрыхтаваць усіх як спецыялістаў высокага ўзроўню немагчыма. Каб не тая масаваць, дык такая альтэрнатыўнасць падрыхтоўкі была б і някепскай.

Мяркую, што ў гэтых ВНУ таксама трэба браць з адборам, як у БДАМ: не кожнага, хто прыйшоў і хоча займацца ды можа за гэта заплаціць, а толькі тых, хто адпавядае пэўным крытэрыям.

Краіне патрэбны дызайнеры не рознай кваліфікацыі (кваліфікацыя

дыпламаванага спецыяліста па вызначэнні мусіць быць высокай), а — розных спецыялізацый. Мушу, аднак, з жалем згадаць, што назіраецца відэачны заняпад прамысловага дызайну. Многія прамысловыя дызайнеры зараз застаюцца не пры справе. Вялікі попыт — на дызайн інтэр'ераў. У гэтай галіне шмат прыватных заказаў, і дзяржаўныя ёсць. Яшчэ ў фаворы — дызайн рэкламы. Гэта на сёння найбольш “прасунутыя” напрамкі дызайну. Да таго ж, набірае моц дызайн віртуальнага асяроддзя.

А паколькі прамысловы дызайн — па-за ўвагай замоўцы, дык і набор на гэтыя аддзяленні меншы, і сфера, дзе можа знайсці скарыстанне профі, што скончыў такое аддзяленне, больш вузкая. На першы погляд гэта падаецца нелагічным, бо Беларусь пасля распаду СССР захавала моцны індустрыяльны патэнцыял. Але сёння наша прамысловасць збоўшага жыве старымі напрацоўкамі і абыходзіцца тым,

што інжынерна-канструктарскія работнікі скарыстоўваюць замежныя аналагі, па якіх робяцца многія ўзоры машынабудавання ды іншых сфер прамысловасці.

Калі згадаць тых, хто ў Беларусі плённа працуе ў галіне дызайну, дык гэта будучы выпускнікі 1970 — 80-х. Згадаць маладзейшых — значна цяжэй. Ці можна чакаць якаснага скачку ў нашым дызайне? Попыт нараджае прапановы, і я мяркую, што скарыстанне сваім ведам знойдуць тыя спецыялісты, якія маюць высокую кваліфікацыю. А той, хто мае дыплом, але нічога не ўмее, будзе вымушаны змяніць прафесію: сітуацыя на рынку працы скарыжае і сістэму адукацыі.

Не думаю, што існуе патрэба ў радыкальных зменах у падрыхтоўцы дызайнераў, але зўжыды можна нешта палепшыць. Даволі шмат нашых выпускнікоў з'ехалі на Захад і там паспяхова працуюць. А тыя, хто вяртаюцца, кажуць, што калі б з Захаду прыехалі ў нашу Акадэмію ды паглядзелі работы, дык шмат чаму здзівіліся б і шмат чаму маглі б павучыцца. Часам сапраўды не стае сучаснага інструментарыя, але за мяжой нашы выхаванцы вельмі хутка ім авалодваюць. І — атрымліваюць перавагі над мясцовымі дызайнерамі, таму што ў нас рыхтуюць крэатыўных, творчых людзей. На Захадзе захапіліся ж тэхналогіямі, і дызайнер, які ўмее маляваць рукамі, там ужо на вагу золата. А нашы спецыялісты якраз могуць і рукамі працаваць...

Фота Юрыя ІВАНОВА

Сёлета карэспандэнту “К” давалося прысутнічаць на абароне дыпламаў у трох сталічных вышэйшых навучальных установах, дзе рыхтуюць дызайнераў: гэта Беларуска дзяржаўная акадэмія мастацтваў, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт і прыватная ВНУ. Хоць дызайнеры ва ўсіх згаданых установах вучацца па адзінай праграме, кожная мае сваю спецыфіку. Зразумела, найлепшы ўзровень забяспечвае БДАМ. У іншыя ж і паступіць лягчэй, і стаўленне да студэнта тут больш лагоднае-памяркоўнае, больш ліберальнае, так бы мовіць. Я, па шчырасці, нават не ўяўляю, што мусіць зрабіць студэнт-дызайнер не з Акадэміі, каб яго знялі з дыпломнага марафону. Асабліва калі ён аплачвае навучанне...

Дыпломы: маглі б стаць брэндамі, але — не стануць?

Колькі і якіх дызайнераў патрэбна краіне?

вырашана ў прасторавым вымярэнні) БДАМ запомніліся арыентаванасцю на рэалізацыю канкрэтных задач. Скажам, прадстаўлены на абарону праект Музея коней у Ратамцы, што мог бы стаць турбрэндам сталічнага рэгіёна ці нават краіны.

Высокую адзнаку атрымаў дыплом, які складаецца са знака-лагатыпа, што сімвалізуе Мінск, і варыянты яго скарыстання ў рэкламных мэтах. Ён, на маю думку, значна цікавейшы за распрацоўку, якую па замове гарадскіх улад рабіла летась англійская фірма, і за тыя, што два гады таму былі адзначаны на конкурсе, які праводзіў адзін з мінскіх часопісаў. Як напрацоўкі на перспектыву аўтар прадставіў аналагічны прапановы па іншых беларускіх гарадах. За аснову ён бярэ мясцовыя гербы, архітэктурныя аб'екты або іншыя сімвалы, якія ўстойліва асямліваюцца з канкрэтным горадам. На абароне прагучала думка, што згаданы дыплом варта прапанаваць для рэалізацыі мінскім уладам.

Яшчэ адзін дыплом з'яўляецца мастацкім водгукам на патрэбу развіваць на карысць краіны аграэкатурызм: гэта серыя рэкламных турыстычных буклетаў “Вёска”. Аўтар з гумарам распавядае пра вясковыя рэаліі. За аснову ўзяты фотаздымкі звычайнага сямейнага альбома, аздобленыя кідкамі загаловак ды тлумачальнымі тэкстамі. І вясковы побыт расквешваецца фарбамі мексіканскага тэле-серыяла: тут і лырыка, і жарсці... У кантэксце аповеду шалёная карова, вірлавокі індкы паўстаюць

алізацыі дадзенай ідэі можна было б зрабіць фэсты, якія ладзяцца ў гарадах і мястэчках, дзе ёсць рэкі і азёры, больш відовішчымі, задзейнічаць у культурных праектах водную прастору.

Як адзін з лепшых на згаданай абароне быў адзначаны дыплом “Сістэма камунікацый гісторыка-культурнага комплексу фартыфікацыйных пабудов Першай сусветнай вайны на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь”. Да тых падзей і сапраўды цікавасць ёсць і ў нашых грамадзян, і ў турыстаў. Праект прадугледжвае выкарыстанне анімацыі для аднаўлення атмасферы баёў ды максімальнае захаванне аўтэнтыкі, якой усё яшчэ багата.

Сёння моладзь ўспрымае нацыянальную культуру не ў вузка этнаграфічным або геаграфічным аспектах, а ў кантэксце сусветнай культуры. Пра гэта сведчаць, прынамсі, “Візуальныя камунікацыі фестывалю Чэслава Нэмэна”.

Некаторыя студэнты-дызайнеры прыватнага інстытута запомніліся мне сёлета вялікім жаданнем зрабіць штосьці вартае, але недастатковай матывацыяй праектных рашэнняў. Інакш кажучы, стварыўшы, зрэшты, някепскую рэч, прадэманстраваўшы ўменне карыстацца сучасным інструментарыем, не могуць патлумачыць, навошта яна патрэбна і хто будзе ёю карыстацца. Уласна кажучы, такі праект дызайнерскім лічыць можна толькі ўмоўна. Між тым, дыплом, што атрымалі згаданыя студэнты, юрыдычна мае такую ж вагу, як і дыплом БДАМ.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Крысціна СТРЫКЕЛЕВА, дэкан факультэта дызайну і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт:

Што і навошта?

— Нашы выпускнікі — запатрабаваныя. Бывае, што яны змяняюць спецыялізацыю, але прафесію — надзвычай рэдка. Скажам, быў дыпломнік, які стаў праграмістам: жыццё прымусліла, грошы спатрэбіліся. У якасці праграміста ён зарабляе больш.

Што ж да сітуацыі з дэвайнам у прамысловасці ўвогуле і ў беларускім аўтапраме ў прыватнасці, пра якую распавядаў мой калега Якаў Ленсу, дык, не аспрэчваючы ягонае мер-

каванне, згадаю, што ў гэтай галіне адбываецца структурная перабудова. Далёка не ўсім прадпрыемствам зручна трымаць вялікія канструктарскія бюро, у складзе якіх ёсць і дызайнеры. Ствараюцца творчыя групы, што па замове абслугоўваюць шэраг прадпрыемстваў: ёсць такія ўтварэнні ў сістэме Нацыянальнай акадэміі навук, ёсць супольныя — з расіянамі.

Вонкава яно нагадвае колішні ВНИИТЭ — Усесаюзнае навукова-даследчы інстытут тэхнічнай эстэтыкі,

які меў філіялы ва ўсіх саюзных рэспубліках. А кожны філіял меў сваю спецыялізацыю, вызначаную эканамічнай спецыялізацыяй рэспублікі. Прыкладам, значная колькасць спецыялістаў беларускага філіяла працавала на Мінскі трактарны завод. Але ж падабенства — толькі вонкавае, бо ВНИИТЭ быў жорстка цэнтралізаванай грувасткай структурай, якая ў сённяшніх умовах не можа быць эфектыўнай. Сённяшнія ж творчыя групы вызначаюцца аператыўнасцю, прагматызмам, хуткім рэагаваннем на змены рыначнай кан'юнктуры і з'яўленне новых тэхналогій.

Акадэмія прафесійную планку трымае высока. Але мяне непакоіць тая акалічнасць, што не ўсе ВНУ, дзе рыхтуюць дызайнераў, могуць забяспечыць студэнтам належны ўзровень адукацыі, асабліва калі гаворка ідзе пра ВНУ камерцыйныя. Каб такі інстытут быў рэнтабельны, студэнтаў у ім павінна быць шмат. Адсюль — заніжаныя патрабаванні пры паступленні, далей — у час вучобы, і нарэшце — на абароне дыпламаў.

Нашай Акадэміі гэта, на шчасце, не пагражае. Ды і студэнты нашы — людзі, якія маюць матывацыю да вучобы, а не проста жадаюць мець дыплом. А ўвогуле, у творчасці ёсць толькі адзін шлях да поспеху — штодзённая праца. Гэты пастулат я не лянуюся паўтараць нашым студэнтам...

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы! Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара. **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by, **тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97, **абмяркоўвайце** на www.facebook.com/kimpressby, www.vk.com/kimpressby, www.twitter.com/kultura_by!

Майстар: на прэмію Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва

Энігма

Дзяржаўна, маторна,
адухоўлена

Міхася Дрынеўскага

У гісторыю культурных сувязей Беларусі і Расіі яркую старонку ўпісаў народны артыст Беларусі, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Г.Цітовіча, прафесар Міхал Дрынеўскі, вылучаны на атрыманне прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва.

Міхал Дрынеўскі — майстар высокага класа, нястомны мастак-прапагандыст, прадаўжальнік традыцый рускіх і беларускіх музыкантаў-харавакоў: Аляксандра Юрлова, Аляксандра Свешнікава, Рыгора Шырмы, Генадзя Цітовіча. Сёння любіць прафесіянал, знаёмы хаця б з некалькімі канцэртамі нашага знакамітага хору, паставіць яго кіраўніка ў адзін шэраг з найбуйнейшымі музыкантамі сучаснасці: Уладзіславам Чарнушэнкам, Уладзімірам Мініным, Віктарам Роўдам. Прыцягвае сама значнасць яго асобы. Шчодрая музычная адоранасць спалучаецца ў ім з багаццем чалавечай натуры і гарачай, безагляднай захопленасцю мастацтвам, што да краёў запаўняе ягонае жыццё.

Народнаму хору, які ён узначальвае, пад сілу выкананне харавога рэпертуару розных стыляў ды творчых кірункаў. Калектыў прапануе разнастайныя формы канцэртнай інтэрпрэтацыі рускага і беларускага фальклору: харавыя і сольныя спевы, спевы з танцавальным суправаджэннем, танец са спевамі. Вялікім поспе-

хам карыстаецца выкананне рускіх народных песень, у тым ліку самых папулярных. З'яўляючыся аўтарам многіх апрацовак, Міхал Дрынеўскі надае народным песням новае гучанне, адухоўленае разуменне агульнасці вытокаў музычнага фальклору двух славянскіх народаў.

Асобае месца належыць багатым і складаным па інтанацыйным малюнку праваслаўным песняспевам. Звярнуўшыся да іх адным з першых, калектыў стаў выконваць іх і ў Беларусі, і ў Расіі, і ў іншых замежных краінах. І хаця "пропевание" богаслужбовых тэкстаў рэзка адрозніваецца ад народнай манеры спеваў, Дрынеўскі як высокакваліфікаваны хормайстар бліскача справіўся з гэтай складанай творчай задачай. Хор пад яго кіраўніцтвам лічыцца лепшым сярод прафесійных акадэмічных калектываў, якому па плячы выкананне ўсёй разнастайнасці песняспеваў службы і твораў рускіх кампазітараў на літургічную тэму. Не выпадкова Міхал Дрынеўскі з'яўляецца нязменным членам журы на Міжнародным фестывалі царкоўнай музыкі ў Хайнуўцы (Польшча) і лаўрэатам многіх фестываляў рускай духоўнай музыкі.

У рэпертуары Народнага хору ёсць нямала твораў і беларускіх кампазітараў (Уладзіміра Будніка, Генрыха Вагнера, Міхала Васюкова, Ігара Лучанка, Эмілія Наско, Дзмітрыя Смольскага), і расійскіх (Булата Акуджавы, Аляксандры Пахмутавай, Аскара Фельцмана).

Адметнасць і несумненна мастацкая каштоўнасць калектыву за-

ключаецца яшчэ і ў тым, што да спеваў далучаюцца танцы, тым самым пашыраючы жанравы дыяпазон выступленняў. Тэатральны, відовішчны пачатак найбольш ярка выявіўся ў абрадзе-дзее "Беларускае вяселле" Вячаслава Кузняцова, кантаце "Русалчын панядзелак" Ларысы Сімаковіч, купальскіх сцэнах "Раса пала на Купала", вакальна-харэаграфічных кампазіцыях "Руская субацея", "Раздайся, народ!".

Нястомная прафесійная праца Дрынеўскага-дырыжора і актуалізацыя рэпертуару вылучылі калектыў у шэраг лідараў сучаснага харавога мастацтва Расіі і Беларусі. Дзякуючы высокаму прафесійнаму майстэрству, Народны хор пастаянна выступае з канцэртамі, што праходзяць з удзелам расіян ды беларусаў. Сярод іх — фестывалі "Славянскі базар у Віцебску", "Сожскі карагод", "Маскоўскія зоркі", "Славянскі карагод" у Разані, "Дняпроўскія галасы ў Дуброўне", "Нашы старадаўнія сталіцы" ў Кастраме, Дні славянскага пісьменства ў Расіі і беларускага — у Беларусі, Дні Беларусі ў Расіі, а таксама канцэрты да 500-годдзя з дня нараджэння Францыска Скарыны і 100-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча ў Маскве, велікодныя канцэрты ў Смаленску ды іншыя. З нязменным поспехам хор выступаў не толькі перад масквічамі ды пецяярбургцамі, але і перад жыхарамі Сібіры, Урала, Алтая, Кузбаса, Паволжжа. Канцэрты мелі вялізнае асветніцкае значэнне і сталі адным з дзейных сродкаў духоўнага збліжэння двух брацкіх культур. Ці ж гэта не доказ таго, што будучыня — у супрацоўніцтве і згодзе!..

Таццяна МДЗІВАНІ,
доктар мастацтвазнаўства,
прафесар, лаўрэат
Дзяржаўнай прэміі
Рэспублікі Беларусь, вядучы
навуковы супрацоўнік Цэнтра
даследаванняў беларускай
культуры, мовы і літаратуры
НАН Беларусі
Фота Юрыя ІВАНОВА

Юбілей

Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай музыкі, дзе прафесарстваваў (а ў свой час і рэктарстваваў) Анатоль Васільевіч, рыхтуецца пра яго кніга, ладзіцца навукова-практычная канферэнцыя. Да мінулых юбіляў "К" рыхтавала і фрагменты ягоных дзённікаў, і запісы размоў з ім. Але такі адрэзак часу, як стагоддзе, патрабуе пераасэнсавання некаторых рэчаў, разбурэння ўстойлівых "міфаў".

Адзін з іх — пра "сялянскае" паходжанне кампазітара. Ягоны прадзед і сапраўды быў селянінам, а вось маці з бацькам — прадстаўнікі інтэлігенцыі. Бацька быў спецыялістам па латыні, маці запрашалі спяваць у Рыжскую оперу (праўда, з-за сям'і яна не пагадзілася), а хатняй настаўніцай аказалася сваячка Роберта Шумана, што воляй лёсу апынулася ў Віцебску. У першыя савецкія гады, калі ў гэтым горадзе вірвала суцэльная мастацкая рэвалюцыя, кватэра Багатыровых магла па праве лічыцца культурным салонам: тут збіралася ўся мастацкая эліта тагачаснага Віцебска. А яшчэ маці ездзіла з сынам на ўсе пецяярбургскія ды маскоўскія прэм'еры — не толькі музычныя, але і тэатральныя. Не выпадкова, што хлопчык, выхаваны на сукупнасці сусветнай заходне-еўрапейскай класіцы з авангардам ды мастацтвам антычаснасці, яшчэ ў падлеткавым узросце пачаў пісаць оперу паводле... Шэкспіра. Дый надалей не стамляўся вучыцца, асабліва — аркеструцы, з якой далёка не ва ўсіх нашых класікаў (асабліва ў тых, хто атрымаў айчынную му-

Міфы — далоў!

Споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння Анатоля Багатырова — класіка беларускай прафесійнай кампазітарскай школы. Яшчэ ў даваенны час, ён, уладальнік Сталінскай прэміі, пазней перайменаванай у Ленінскую, так і не стаў апошнім народным артыстам СССР: не паспеў, бо знікла сама гэтая дзяржава...

зичную адукацыю) было ўсё добра. Майстэрствам аркестравага пісьма Багатыроў валодаў дасканала, бо ўвесь час павышаў яго ў непасрэдных стасунках са званымі дырыжораў, наведваючы іх рэпетыцыі.

Яшчэ адзін міф — пра прыналежнасць творчасці Багатырова савецкай эпосе. Парадокс, але нават яго дыпломная праца — кантата "Казка пра Мядзведзіху" (1937 г.), напісаная па загадзе прафесара Васіля Залатарова да 100-годдзя з дня смерці А.Пушкіна, — успрымаецца сёння як выклік усялякаму насіллію. А ўхваленая асабіста Сталіным опера "У пушчах Палесся" паводле коласайскай "Дрыгвы" — ніяк не адпавядае простама, дэмакратычнаму жанру оперы-песні, на які былі павінны арыентавацца тагачасныя творцы.

З чаго пачынаецца "багатыроўства"

Так, Багатыроў недаверліва ставіўся да музычных "выкрунтасаў". Але колькі выйшла з-пад ягонага "крыльца" кампазітараў, схільных да эксперыментавання! Ён ніколі не распаўсюджваў сваю мадэль на мастацтва ўвогуле.

А ці не міф — кансерватызм Багатырова? Ён і сапраўды недаверліва ставіўся не толькі да музычных "выкрунтасаў" XX стагоддзя, але і да пошукаў Рыхарда Вагнера, што сталі найярчэйшым здабыткам XIX-га. Але — толькі зірніце, колькі выйшла з-пад ягонага "крыльца" беларускіх кампазітараў, схільных да эксперыментавання! Бо ён ніколі не распаўсюджваў сваю мадэль на мастацтва ўвогуле. І не забараняў сваім вучням становіцца не такімі, як ён сам, не пакінуўшы ні сваіх "двайнікоў", ні прамых нашчадкаў. Як ён зрабіў сябе САМ, так і вучняў скіроўваў — да самастойнасці.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Фотартрэт
Анатоля Багатырова,
зроблены знакамітым
Масеем Напельбаўмам.

Мастыхін

Па выстаўцы твораў Валяціны Іваньковай у Палацы мастацтва можна сказаць, што сёння ганчарны круг увогуле не выкарыстоўваецца керамістамі. Куды лягчэй і цікавей ляпіць з гліны проста рукамі: няхай гэта будзе ваза ці нейкая падстаўка пад яе, не кажучы ўжо пра пластычныя кампазіцыі, скульптуры. І, што прыкметна, усе творы нейка прыстасаваны да чатырохкутніка, або куба. Ёсць нават скульптура з назвай "Пакуты кубічнага чалавека". Вось такі стыль.

Уяўленне аб прыгажосці прыроды чалавека і прасторы ў выглядзе куба адрознівае гэтую мастачку. Што ж, добра, калі мастак у нечым сваім пераканаўся праз варыяцыйныя форм куба ці квадрата пры асэнсаванні свету. Ну а мы глядзім, разважаем. І нямаю тых, хто згаджаецца з мастачкай, дзякуе за эксперымент. Тым больш, што апошні нават і не выходзіць за межы праўды, бо нясе роздум аб жыцці, чалавеку ды яго праблемах. Пакуты кубічнага чалавека — гэта, мабыць, горкія ўспаміны пра няўдалае асабістае жыццё, няшчаснае каханне: паблізу моцнага мужчыны стаіць маленькая жанчына — ці то аб'ект яго кахання, ці то алегорыя ўсіх ягоных недарэчнасцей, не важна. Галоўнае, што тут гаворка — пра цяжасці.

Філасофскі падтэкст супраджаў многія творы выстаўкі. Пра гэта сведчаць і назвы "Спакуса", "Евангелле", "Выгнанне з раю"... Нават простыя геаметрычныя фігуры ўскладняюцца назвай "Ён і Яна" ды распавядаюць пра нейкія складанасці жыцця. Сустрэкаюцца выявы маладых прадстаўнікоў абодвух палоў чалавецтва. Знешне паміж імі нічога быццам не адбываецца: Ён і Яна спакойна стаяць перад глядачом. Але напружанасць абагуленых

форм фігур і шэрыя, крыху змрочныя, колеры іх расфарбоўкі скіроўваюць думку ў неспакойны свет унутранага жыцця сучаснікаў. Глядач сам здагадаецца, чаму яны застылі ў нерухомай ці пад цяжарам думак... Шэрыя, чорныя, там-сям белыя, чырвоныя-тэракотавыя фарбы вызначаюць эмацыйны фон экспазіцыі як

стрыманы. Гэтым яна пераконвае ў непахіснасці ідэалаў керамісткі. Добра, што выстаўка адбывалася ў Мінску ў летні час і наведвальнікаў хапала: глядачы ўбачылі густ ды патрабавальнасць мастачкі да якасці работ.

тальныя формы рэчаў упісваюцца ў геаметрычны архітэктурны фон, гарманіруюць з асяроддзем.

У Іваньковай ёсць кампазіцыі "Горад 1" і "Горад 2", дзе чалавек зрастаецца з архітэктурой так, што іх немагчыма падзяліць. Прамавугольныя фігуры ператварыліся ў выскоткі. Гледзячы на кампазіцыі, не кожны адрознівае чалавек і чалавек, але знойдзе тэму рызык жыцця.

На гэтай, як і на іншых выстаўках, мы бачым, што сучасны стыль — вельмі шматгранны і дапускае свабодныя пошукі сродкаў выражэння, натхнення як у сучасным, так і ў дагістарычным свеце. Такі гнуткі стыль звяртаецца да ўсіх з'яў сусветнай культуры, нікому ні ў чым не перашкаджае, толькі патрабуе прафесійнай граматычнасці. У Іваньковай яна ёсць.

А што да ганчарнага круга, дык пра яго керамістка, вядома, не забылася, і на адно з першых месцаў паставіла круглыя стаўбун. Ён быццам захоўвае памяць аб вытоках прафесіі керамістаў. Такія творы служаць падзякай арганізатарам керамічных заняткаў-пленэраў пад назвай "Арт-Жыжаль. Кола агню", якія праходзяць у Беларусі шмат гадоў. Круг мае ўжо сімвалічнае значэнне, таму што большасць твораў удзельнікі пленэраў здаўна ляпілі менавіта ўручную.

У кампазіцыі пра вечнасць жыцця і мастацтва Валяціны Іванькова выявіла дрэва жыцця як менавіта круглыя керамічныя кубак.

Ірына ЕЛАТАМЦАВА, кандыдат мастацтвазнаўства

Стылістыка кубічнай керамікі

Думкі пра складанасці жыцця праходзяць і праз творы яе амаль манахромнага жывапісу, які ўпрыгожваў сцены залы. А яшчэ адгукаюцца рэчам у прыёмах стварэння рукачынных форм з гліны. Узгадаліся складаныя помнікі астравоў Японскага мора, дзе рабілі рытуальныя сасуды, нібы краты ляпілі іх з плоскіх палос нарэзанай гліны, а ў шчыліны прапускалі дым ад алею і свяшчэнных раслін.

Аналогіі з мінулым паўстаюць таксама ў сувязі з падабенствам некаторых прыёмаў Валяціны Іваньковай з егіпецкімі. Такія паралелі цяпер папулярныя ў ДПМ. Архаіка сваёй суровай геаметрычнасцю ў нейкай ступені адпавядае светаўспрымання сучаснікаў. Манумент-

Праект

Народны майстар Вольга Бабурына творча ўвасобіла Усеагульную дэкларацыю правоў чалавека — праз выцінанку. Выстаўка ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва так і называецца: "Правы выцінанкі". Дарэчы, гэта не першы праект сталічнай установы, скіраваны на папулярызацыю твораў народнага мастацтва.

Эксперымент

Праект Аляксандра Некрашэвіча "Чужыя" заснаваны на пераўтварэнні жывапісных вобразаў беларускага барока. Так, партрэт Януша Радзівіла пэндзля Барталамея Штробеля трансфармаваўся ў масмедыйную выяву Чужога з аднайменнага кінацыкла. Такім чынам Некрашэвіч кажа пра пытанні нацыянальнай ідэнтыфікацыі.

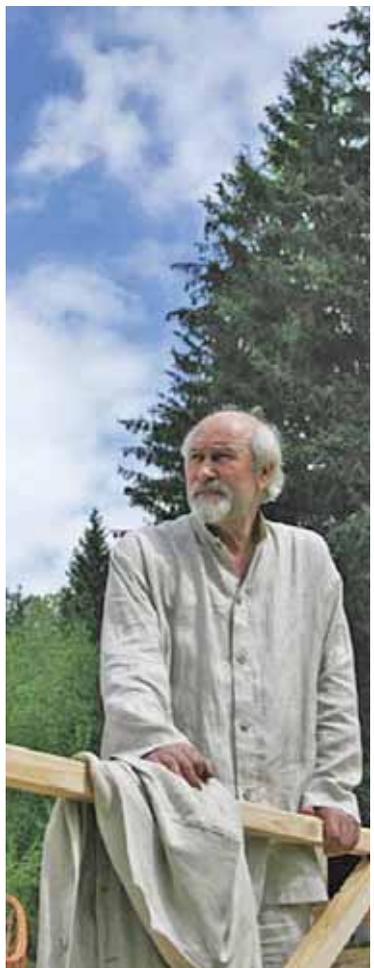
Рэпрадукцыі прадастаўлены аўтарам

Тэатральная плошча

У сваёй пошце "К" не часта атрымлівае рэцэнзіі на кнігі, тым больш — ад "несталічных" чытачоў. Цяперашняя аказалася з Талачына, ад тамтэйшага гісторыка і краязнаўцы, які не змог абмінуць удалыя літаратурныя спробы ўраджэнца свайго роднага горада Валерыя Анісенкі — заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь, прафесара, які зараз узначальвае Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа. Друкуем гэты ліст з некаторымі скарэчэннямі.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў распачаў новую серыю кніг "Педагогіка мастацкай творчасці". Першай выйшла "Спроба асэнсавання" Валерыя Анісенкі — ужо трэцяя па ліку ў творчым багажы гэтага знакамітага артыста, рэжысёра, майстра "заснаванняў" усё новых і новых перспектывных тэатральных праектаў. У ёй сабраны ягоныя дзённікі, запісы, фразы-

У што верыць Анісенка?

менты рэжысёрскіх канспектаў, лекцыі пра Шэкспіра, якога ён багата ставіў, апаведы пра гастролі, роздумы аб прыродзе творчасці, водгукі крытыкаў.

Кніга, як піша ў прадмове міністр культуры Беларусі Барыс Святлоў, колішні рэктар БДУКіМ, вучыць "здабываць драбінкі творчасці з груды жыццёвых абставін". Тых самых "абставін" у Анісенкі хапала. Ягоны бацька Даніла печыклаў так, што стаялі дзсяткі гадоў, добра грэлі і не дымілі. Сякера ў яго руках гучала, бы клавишы пад пальцамі віртуознага піяніста. З Тулы, што славіцца паляўнічымі стрэльбамі, яму замаўлялі да іх імяныя разьбярскія прылады. На жаль, бацькі рассталіся, калі Валерыю (імя яму далі ў гонар Чкалава) было шэсць гадоў. Маці засталася адна з чатырма дзецьмі. Правяла ў дом святло (раней сям'я жыла пры газойцы), пабудавала новы хлёў, склеп, веранду — усё сама, з дапамогай дзядзю: "...Моцнага характару жанчына. Танчыць любіла, спяваць. Уся мая ўпартасць, байцоўскі характар — ад яе, ад

маці. Усё наша дзяцінства праيشло ў цяжкай працы, на калгаснай ферме, дзе мы дапамагалі дарагой матулі пасля заняткаў у школе. Гэта пра яе напісаў песню "Світанак" Ігар Лучанок..."

Ужо па гэтай маленькай цытата можна ацаніць сакавітую, вобразную мову аўтара — з разначковай народнага гумару і жорсткай сатыры. Кніга напісана смела, адкрыта, без "азіранняў" на сацыяльны статус, пасады ды званні рэальных асоб, што дадзена не кожнаму, з крытычным стаўленнем да сябе, што таксама рэдкасць. Летуценны рамантыкі і даследчык, наватар і "кансерватар" (у лепшым сэнсе слова: як прадзюжальнік традыцыі), ён адкрыты ўсяму нязвычайнаму, нестандартнаму — і свята верыць у невычэрпны патэнцыйны магчымасці псіхалагічнага тэатра, рэалізацыі іх пры стварэнні новых не толькі спектакляў, але і... саміх тэатраў.

Мне пашчасціла прысутнічаць на рэпетыцыях "Качынага палявання" Аляксандра Вампілава ў Чырвоным касцёле, дзе тады змяш-

чаўся Саюз кінематаграфістаў, бо гэта было, калі Анісенка пасля заканчэння Вышэйшых рэжысёрскіх курсаў у Маскве вярнуўся з ідэяй стварэння новага тэатра. Ім стаў Тэатр-студыя кінаакцёра. Потым ён, па сутнасці, стварыў нацыянальны радыётэатр, бо за 18 гадоў на пасадзе галоўнага рэжысёра Беларускага радыё ажыццявіў каля сотні адметных радыёпастановак, якія сёння складаюць "залаты фонд" гэтага жанру. Потым было дзесяцігоддзе, аддадзенае яшчэ раней створанаму ім Рэспубліканскаму тэатру беларускай драматургіі, калі лепшыя пастаноўкі гэтага калектыву аб'ездзілі ўсё фестывальнае замежжа. Нарэшце, ён вярнуўся да коласаў, у якіх калісьці, яшчэ да купалаўцаў і пасады галоўнага рэжысёра ў ТЮФ, пачынаў свой творчы шлях — акцёрам, не спакуюшыся на прэстыжныя кінадымікі ў цэнтральнай ролі. Але пра гэты "другі віцебскі перыяд", пэўна, прачытаем у чарговай — чацвёртай — кнізе творцы?..

Анатоль ШНЭЙДАР Талачын

“Абшары даўняга ВКЛ”

Зрэшты, маршрут — гэта не толькі пэўная сукупнасць населеных пунктаў, якія знаходзяцца блізка адно ад аднаго. Апрача лагістыкі, тут важныя таксама і канцэптальныя павязі. Лішне нават казаць, што ў дадзеным выпадку ніякай праблемы з імі не паўстае.

Сёлета прыпадае адзін незаўважаны, але адметны юбілей: акурат шэсць стагоддзяў таму было ўтворана Віленскае ваяводства. Доўгі час у яго склад уваходзілі і беларускія землі: Браслаўшчына, Лідчына, Ашмяншчына, Вілейшчына... Паводле Першага Усерасійскага перапісу насельніцтва (1897 г.), 56% жыхароў тагачаснай Віленскай губерні гаварылі па-беларуску...

На сучаснай карце тых рэгіёнаў балцкія тапонімы суседнічаюць са славянскімі. Па той бок мяжы, натуральна, — тое ж самае. Цягам доўгіх стагоддзяў гэтыя землі ўяўляюць з сябе бурлівы мультыкультурны “казан”, у які раз-пораз дадаваліся ўсё новыя “інгрэдыенты”. І самае важнае, што суснаванне на адной тэрыторыі паўтузіна розных культур (былі ж яшчэ яўрэі, татары, нават караімы...) ва ўсе часы было выключна мірным.

І вось яшчэ цікавы факт. Цягам сваёй доўгай гісторыі Віленскі край належыў да самых розных дзяржаў і нават займеў на пару гадоў прывідную незалежнасць у віхурах пачатку 20-х гадоў мінулага стагоддзя. Але ён ніколі не быў падзелены дзяржаўнай мяжой — ад часоў Вітаута Вялікага і аж да 1991 года!

Такі гістарычны “бэкграўнд” сам сабой стварае глебу для разнастайных міжнародных праектаў, у тым ліку — і ў галіне турызму.

І між іншым... Рытууючы гэтую вандроўку, мы зрабілі цікавае адкрыццё: аказваецца, у наяднасці ёсць вельмі неблагая інфармацыйная база для падрыхтоўкі транспамяжных маршрутаў. Што асабліва прыемна, створана яна была менавіта ў Беларусі, прычым на валандарскіх пачатках. Інтэрнэт-энцыклапедыя гісторыка-культурных адметнасцей “Радзіма” тэрытарыяльна ахоплівае не толькі нашу краіну, але і “абшары даўняга ВКЛ”, ведаючы ледзь не пра кожны стары каменьчык. А паколькі праект мае чатыры (!) моўныя версіі, ён прывабляе мноства карыстальнікаў з усяго свету; прыкладам, з яго дапамогай жыхары Аўстраліі шукаюць свае карані ў сучаснай Літве або Польшчы. Яно і зразумела, бо тут беларусы проста па-за канкурэнцыяй: аналагаў такому рэсурсу “ў абшарах даўняга ВКЛ” не знойдзеш! Хіба толькі яшчэ адзін грунтоўны валандарскі вэб-праект “Глобус Беларусі”, які, аднак, ахоплівае сучасную тэрыторыю Рэспублікі Беларусь ды абмежаваны адной мовай.

На людным месцы

Да 60-годдзя ўтварэння Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і 75-годдзя Мінскай вобласці супрацоўнікі раённай бібліятэкі і РДК ініцыявалі доўгатэрміновую імідж-кампанію “75 добрых спраў”.

БЯРЭЗІНШЧЫНА

Цягам першага паўгоддзя бягучага года былі праведзены акцыі “У матулі — дачка і сын, у вобласці — новы грамадзянін”, “Новая кніга для нованароджанага” на базе радзільнага аддзялення райбальніцы, выязнае мерапрыемства “Званне святыя — маці салдата” па віншаванні райцэнтраўскіх жанчын, чые сыны служаць у арміі.

Турпраект “К”: па колішнім Віленскім краі

На сёння ўнутрыбеларускі ды “знешні” турызм у нас існуюць адасоблена, нібыта падзеленыя нябачным мурам. Натуральна, гэта несправядліва. Многія тэматычныя маршруты немагчыма паўнаважна ўвасобіць на тэрыторыі адной краіны: тады яны выглядаюць нібы “інвалідамі”, пазбаўленымі частак цела. Менавіта таму сёлетні традыцыйны велапраект “К” стаўся транспамяжным, “пашырыўшыся” на тэрыторыю Літвы, дзяржаўная мяжа нашай краіны з якой складае амаль 700 кіламетраў.

Канцэпцыя аднаго

Дом-фартэцыя Нонхартаў у вёсцы Гайцюнішкі.

На жаль, гэтымі напрацоўкамі мала хто карыстаецца, нягледзячы нават на тое, што кожны дзень мяжу з Літвой перасякаюць тысячы нашых суайчыннікаў...

Замак не стаў непрыступным

Першая неспадзяванка чакала нас ужо на выезде з Мінска: у адзін вагон з намі загрузілася група веласіпедыстаў. Зрэшты, здзіўляцца тут ужо не выпадае. За апошнія гады гісторыка-культурны велатурызм стаў даволі распаўсюджаным хобі, якім усур’ез прасякнуўся нават асіміляваны ў Мінску амерыканец Джон — ён ужо стаў легендай тутэйшага веларуху.

На пероне Ліды містар Джон дапамог нам адладзіць адзін з веласіпеднаў, пацярапелы пад час катаванні з разборкай-зборкай, і група пакаціла па маршруце: праз Белугруду, Мураванку, Жалудок... Падобныя самаарганізаваныя “пакатушкі” гэтая кампанія ладзіць рэгулярна.

Мы ж рушылі ў той куток былога Лідскага павета, які пакуль крыху абдзелены ўвагай “старонніх асоб”. Зрэшты, не зусім так, бо калі спытаць у тых тысяч суайчыннікаў, якія штодзённа перасякаюць мяжу з Літвой па Лідскай шашы, пра адметнасці ў ваколіцах Беняконяў, тыя назавуць хіба апошняю на нашым баку запраўку, а на тым баку — краму са статусам “Duty Free”.

Як зрабіць адметнасцю каханне Адама з Марыляй замест запраўкі і крамы “Duty Free”?

XVII стагоддзя зацішныя Гайцюнішкі атрымаў за верную службу Вялікаму Княству тагачасны “навуковы кіраўнік” Віленскіх замкаў Пётр Нонхард — родам, як мяркуюць, з Галандыі. Ну а калі спрактыкаваны фартыфікатар вырашыў зладзіць сабе лецішча, атрымаецца з гэтага... натуральна, замак.

Тут нават няма нічога дзіўнага, зважаючы на тыя неспакойныя часіны. Але цудоўна тым, што гэтая самавітая будыніна ацалела да нашай пары амаль у нязмененым выглядзе. Мабыць, турысты туды б валам валілі, калі б не... яе сучасная слава.

Вось ужо больш за паўстагоддзя ва ўнікальным помніку фартыфікацыйнага мастацтва месціцца вельмі спецыфічная медыцынская ўстанова закрытага тыпу — дакладней, яе адміністрацыйны корпус. Менавіта таму мы да апошняга сумняваліся, ці не давядзецца нам “пацалаваць замак”. Нічога пад-

обнага! Цяперашняя функцыя помніка не стварае сур’ёзных перашкод для яго наведвання. Вартаўнік зусім не здзіўся нашаму прыезду, хіба толькі спытаў папярты. Пахадзілі вакол, паздымалі ўдосталь...

На Беларусі ёсць усяго некалькі вартых увагі гістарычных цікавостак, недаступных для наведвальнікаў з той прычыны, што яны з’яўляюцца рэжымнымі аб’ектамі. Напрыклад, шыкоўны класіцыстычны палац у Снове, дзе месціцца шпіталь памежных войскаў: турысты могуць аглядаць яго хіба здалёк, праз паркан. Ды, як сведчыць досвед Гайцюнішкаў, ёсць магчымасць вынайсці і больш камфортныя спосабы знаёмства з помнікам.

Натуральна, згаданы вышэй характар прыстасавання адзінага на Беларусі дома-крэпасці пачатку XVII стагоддзя наўрад ці можна назваць аптымальным. Разам з тым, нельга не прызнаць: у якасці часовага варыянта ён цалкам пасуе. Стараннямі кіраўніцтва ўстановы помніка няблага адрэстаўраваны: знікла недарэчная прыбудова савецкага часу і не менш недарэчная жалезная лесвіца на фасадзе (праўда, яе “рэінкарнацыя” адбылася ў тарцы будынка, але цяпер яна ўжо не кідаецца ў вочы), старую бляху і шыфер замяніла металадахоўка, а на вежах ізноў з’явіліся флюгеры ды герб Нонхартаў. Дагледзя па помнікам — таксама вельмі неблагі, і каб падысці да апошняга, не трэба прадзірацца праз зарасці...

Зазвычай мясцовыя, у якіх ты пытаеш дарогу, ветліва называюць старую сядзібу не іначай як “замак”. На жаль, прымяняльна да Беларусі яны маюць рацыю толькі ў адным выпадку. Справа ў тым, што на пачатку

Імідж-кампанія бібліятэкі

У маі стартвала акцыя “Культура работнікі — жыхарам аграгарадкоў” пад дэвізам: “Аграгарадок — больш чым вёска”. У выхадныя дні ладзіліся выезды агітцятніка “За здаровы лад жыцця”. Гэта — адна з форм кампаніі “Аграгарадок — зона цвярозасці і некурэння”, якая праходзіла на вясковых вуліцах, ля ўстаноў культуры і гандлю, у дамах культуры. Да спартыўных акцый “Падымі гіру пяць разоў — і атрымай прыз” спрычыніліся спартсмены і інструктары фізкультура-аздараўленчага цэнтру. У дамах культуры аграгарадкоў праходзілі агітацыйна-тэатралізаваныя прадстаўленні. Тэатр аднаго актёра Бярэзінскай ЦБ прапанаваў мініяцюры

цыкла “Нявыдуманая гісторыя” з прыкладам лёсаў тых, хто злоўжываў спіртным.

Найбольш дзейснай формай прапаганды здаровага ладу жыцця аказалася ўшанаванне жыхароў і сем’яў аграгарадкоў, дзе пануюць традыцыі цвярозасці, дзе некалькі пакаленняў вядуць жыццё без тытунёвай залежнасці і сярбруюць са спортам. Трыццаці сямі сем’ям, у тым ліку сямнаццаці — маладым, былі ўручаны сімвалічныя ордэны “Здаровая сям’я — залаты фонд аграгарадка”... З асаблівым гонарам агучаны імёны і прозвішчы старажылаў бярэзінскіх аграгарадкоў ад 80 да 92 гадоў (такіх набралася аж 12 чалавек), якія за свой доўгі век

не ўжывалі ні гарэлкі, ні цыгарэт. Ветэран аграгарадка “Сяліба” Міхаіл Данілавіч Мурач зазначыў з гумарам: “Я б хоць вядро выпіў, каб гэта дадало розуму ці здароўя”.

Узорам для землякоў гучалі імёны кіраўнікоў сельскагаспадарчых арганізацый, органаў мясцовага самакіравання, школьных устаноў аграгарадкоў — свядомых і непітушчых лідараў. Цудоўна, што сярод тых, хто душой стаіць за ідэю цвярозасці і некурэння, шмат настаўнікаў, механізатараў, леснікоў, маладых спецыялістаў...

Ордэны асаблівай вартасці “За цвярозасць і сілу волі”, “Таму, хто кінуў курыць” былі ўручаны дваццаці чатыром жыхарам аграгарад-

коў, у тым ліку чатырнаццаці жанчынам, якія здолелі пераадолець шкодныя звычкі. Гэты рух падтрымалі самадзейныя артысты. Найбольш яркімі атрымаліся выступленні агітбрыгад Любушанскага, Паплаўскага, Лешніцкага СДК, агітбрыгады бібліятэкараў Пагосцкага сельсавета “ЛІРА”, прыпевачніц аграгарадкоў “Косаўка”, “Любушаны”, “Сяліба”...

Агіткампаніяй “Аграгарадок — зона цвярозасці і некурэння” ахоплены звыш 500 жыхароў усіх 10 бярэзінскіх аграгарадкоў, 100 з іх прынялі ўдзел у акцыі “Памянны цыгарэты на цукерку!”. На карце Бярэзіншчыны з’явілася 10 зон чысціні, у “Чыстай кнізе” пакінута каля 300 подпісаў прыхільнікаў акцыі добрай волі.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, загадчык аддзела маркетынгу Бярэзінскай цэнтральнай бібліятэкі

Гэтага, на жаль, не скажаш пра яшчэ адну адметнасць Гайцюнішкаў — рэшткі пратэстанцкага храма, у якім быў пахаваны сам Пётр Нонхарт. Рамантычныя руіны з усіх бакоў атачае поле, засеянае бабовымі. Не без цяжкасці пераадольваючы перашкоду, пачувалі сябе першапраходцамі — ды, як аказалася, беспладна. На тэрыторыі помніка былі выяўлены адразу некалькі слядоў чалавечай прысутнасці: парожняя пляшка ды ахоўная шыльда.

Палацык Путкамераў у вёсцы Больцінікі.

“Той самы” валун

Калі вярнуцца ў Бяньконе ды перасекчы пад прамым вуглом трасу на Вільнюс (ізноў жа, не спяшаючыся на яе збочыць), можна неўзабаве апынуцца ў вёсцы Больцінікі. Пакуль яе назва асацыяцый не выклікае, але рупліўцы з Воранаўскага раёна ўжо прыкладаюць намаганні, каб змяніць гэты стан рэчаў.

Маршруту на памежжы

Неагатычнаму палацыку Путкамераў, які таксама называюць замкам, з новым амплуа акурат пашчасціла: гэта ўстанова культуры. Не менш пашчасціла і жыхарам вёскі, якія, прыходзячы ў бібліятэку або на канцэрт, могуць бачыць самавітыя кафляныя печы ды іншыя аўтэнтчныя фрагменты інтэр’ераў старога шляхецкага дома. На жаль, падобных “шчаслівых выпадкаў” у нас чамусьці атрымалася не так і шмат.

Сціплы ды ўтульны “агмень культуры” мясцовага значэння мае ўсе шансы пераўтварыцца ў сапраўдны культурна-турыстычны цэнтр, вядомы далёка за межамі рэгіёна. Ды паціху ўжо пераўтвараецца. Пра гэта сведчыць хаця б толькі трактар, які займаўся ўпарадкаваннем парку, нягледзячы на выхадны дзень. Сядзіба рыхтавалася прыняць вялікі фэст, і ўласнік парку — мясцовая гаспадарка “Эліт-Агра” — не заставалася ўбаку ад падзей. На сорама іншым падобным гаспадарам аб’ектаў спадчыны, якія нават палец аб палец не ўдарылі...

Як распавяла начальнік аддзела ідэалагічнай працы, культуры і па справах моладзі Воранаўскага райвыканкама Алена Ястрэмская, праект “Скрыжаванні мастацтва і кахання”, які аб’яднаў беларусаў ды літоўцаў праз творчую спадчыну Адама Міцкевіча, нарадзіўся пад час візітаў суседзяў з Алітускага раёна Літвы ў Воранава.

— Нашы раёны сярбруюць ужо даўно — каля пятнаццаці праектаў знаходзяцца ў працы, — удаклад-

няе яна, — але ідэя “Скрыжаванняў...” дзе мы злучылі разам творчасць і каханне Адама Міцкевіча, нарадзілася нібыта сама сабой: мабыць, спрацавала магія нашых мясцін...

У выніку праект быў падтрыманы па Праграме транспамежнага супрацоўніцтва “Латвія — Літва — Беларусь” (у рамках Еўрапейскага інструмента добрасуседства і партнёрства), — стаўшы выдатным прыкладам працы аддзела, супрацоўнікі якога не пашкадавалі часу ды высілкау на ажыццяўленне ініцыятывы (тое, як вядома, вымагае праходжання складаных працэдур).

Пра сутнасць праекта мы апавядалі колькі нумароў таму (гл. “К” № 30). Але нагадаем, што Тызень творчасці яднаўся ў ланцуг мерапрыемстваў асэнсаваннем паэзіі Адама Міцкевіча ды яго каханнем да тутэйшай шляхцянікі Марылі Верашчака.

...Дарэчы, пра заблытаныя адносінны Паэта і шляхцянікі Марылі. Па адной з версій гісторыі іх кахання, яны сустрэліся ўлетку 1818 ці 1819 года, калі Адам Міцкевіч прыехаў разам з сябрам Томашам Занам у Туганавічы. Дачка маршалка шляхты наваградскага павета Антонія і Францішкі (з дома Анцута), дачкі берасцейскага судзі, Марыля Верашчака з Туганавічаў, пішучь, адразу паланіла сэрца паэта. Але шчасцю закаханых перашкодзілі папярэднія змовіны бацькоў: на той час дзяўчына

была ўжо заручаная з графам Ваўжынцам Путкамерам, колішнім уласнікам маёнтка ў Больцініках, і гаворка пра разрыў гэтай дамоўленасці не магла і весціся. Пазней Адам і Марыля сустрэліся непасрэдна ва ўладаннях графа Ваўжынца (калі ён быў яе законным мужам), але былі асуджаны на расстанне...

Як бы там ні было, паколькі тыя прыватныя гісторыі паслужылі натхненнем для сусветнай літаратурнай класікі, няма нічога амаральнага ў тым, каб распавядаць пра іх усім цікаўным — гэта значыць, турыстам, — ці зрабіць знакавыя аб’екты месцам прыцягнення ўвагі людзей творчых, як тое і атрымалася пад час Тызня мастацтваў.

На жаль, згаданую вышэй прыгожую камяніцу Міцкевіч не заспеў: новы сядзібны дом збудавалі амаль праз паўстагоддзя пасля ягонай смерці.

Затое кожны мясцовы жыхар ахвотна пакажа вам той самы каменьчык у далёкім кутку парку — “гаечку Марылі”, дзе, нібыта, і адбываліся драматычныя спатканні... Камень як камень — звычайны валун, якія ў нас не рэдкасць. І як тут правесці атрыбуцыю: ці сапраўды ён той самы?

Але турысты — гэта людзі, зусім не схільныя руйнаваць легенды. І яны ахвотна паверца мясцовай традыцыі, якая шчыра перадавалася з пакалення ў пакаленне. Асабліва калі ўлічыць, што работнікі культуры — ды і ўвогуле мясцовыя

ўлады — бачаць у тым валуне неймаверны патэнцыял для свайго рэгіёна ды вось ужо не першае дзесяцігоддзе “раскручваюць” яго ўсімі даступнымі сродкамі.

Нездарма і Тызень мастацтва “Скрыжаванняў...” у Воранаўскім раёне распачынаўся паэтычным вечарам менавіта ля валуна з высечаным на ім крыжам — “каменя Кахання” — у “гаі Марылі”, дзе мусіць пабываць кожны творца, што шукае натхненне. І, як зазначыла Алена Ястрэмская, рамантыку гэтых мясцін прызналі ўсе ўдзельнікі праекта.

— Нават спектакль “Пілігрымы каханя” акцёры сыгралі ў нас інакш, чым у Даўгаі, — дзеліцца кардынатар праекта, — бо атмосфера Больцінікаў, як прызналіся артысты, дапамагла ім больш зразумець пачуцці герояў...

Акрамя папулярызацыі рамантычнай спадчыны (інакш і не назавеш!), плён ад творчага праекта займела і сама сядзіба Путкамераў. У маёнтку да мерапрыемства быў праведзены касметычны рамонт памяшканняў: пафарбаваны сцены, адноўлена столь, пашліфаваны паркет, заменены свяцільні, куплена новая мэбля, шторы. Таксама істотна добраўпарадкавана паркавая зона вакол будынка — уласна “гаечка Марылі”.

— Палацык і парк проста пераўтварыліся! Сёння нават можам прымаць маладых на фотасесію, — канстатуе Алена Ястрэмская, адначасова выказваючы спадзею на “раскрутку” новай паслугі.

проста пасярод ляснога масіву. Яшчэ б далучыць да іх і інфармацыйныя ўказальнікі, бо месца спатканняў, натуральна, было абрана ўдалачыні ад старонніх вачэй, і шукалі мы яго досыць доўга.

Маём спадзею, што наступны культурны праект гэты недахоп выправіць.

Пра яшчэ адзін варты турыстаў камень, які небыспрэчна звязаны з постацю сусветнага класіка, — у наступнай серыі нашага рэпартажу. Пакуль жа хіба нагадаем, што Міцкевіч як шчыры рамантык і сам быў прыхільнікам містыфікацый...

Зрэшты, ёсць і той камень, аўтэнтнасць якога не выклікае сумневу: гэта помнік на магіле Марылі Путкамер з Верашчакаў, што месціцца на цвінтары касцёла Яна Прадвесніка ў тых самых Бяньконях. Прычым касцёл за тыя 150 гадоў, якія мінулі пасля смерці нашай гераіні, паспеў змяніцца: на месцы сціплага драўлянага будыначка на пачатку ХХ стагоддзя з’явіўся прыгожы неабарочны храм. А вось пахаванне — засталася і дабрына даглядаецца...

Адным словам, атрымліваецца яшчэ адзін цікавы маршрут, прысвечаны Міцкевічу. Але каб яго прад’южыць, трэба вырашыць пэўныя фармальнасці. Таму, нарэшце, выязджаем на міжнародную трасу...

Ілья СВІРЫН, Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, нашы спецыяльныя карэспандэнты Мінск — Воранаўскі раён — Мінск Фота аўтараў (Працяг будзе.)

На людным месцы

Летапісец “Спадчыны”

Вёска Боркі Бярозаўскага раёна з’яўляецца цэнтральнай сядзібай сельскагаспадарчага вытворчага кааператыву “Боркаўскі”. Тут працуе Дом культуры, агульнаадукацыйная школа, фельчарска-акушэрскі пункт, сельская бібліятэка ды іншыя сацыяльныя ўстановы.

БЯРОЗАЎШЧЫНА

Боркаўская сельская бібліятэка лічыцца лепшай у раёне. А фота бібліятэкара Людмілы Юдчыц можна пабачыць на раённай Дошцы гонару. Працуе яна больш за дзесяць гадоў, добра ведае не толькі жыхароў Борак, але і шасці вёсак, якія ўваходзяць у склад СВК “Боркаўскі”.

У свой час Людміла Юдчыц скончыла Брэсцкі педагагічны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна. Вучылася на факультэце беларускай мовы і літаратуры. З дыпламам вярнулася на радзіму. У гэты час спатрэбіўся бібліятэкар. Старшыня Боркаўскага сельскага савета Алена Луцкевіч папрасіла выпускніцу папрацаваць у бібліятэцы. Тая згадзілася.

Чаму ж за дзесяць гадоў (адносна невялікі тэрмін) установа стала лепшай у раёне? Ды проста бібліятэкар шмат увагі надае распаўсюджанню кнігі сярод працаўнікоў кааператыву і сельскай інтэлігенцыі. Бібліятэка мае ў парадажэнні звыш дзесяці тысяч кніг ды іншых выданняў. Актыўных чытачоў — 320.

Людміла Юдчыц звяртае вялікую ўвагу на папулярызацыю краязнаўства,

беларускай мовы і літаратуры. З гэтай мэтай у 2010 годзе быў створаны інфармацыйны цэнтр “Зямля мая, калінавы куток”. У бібліятэцы сабраны вялізны банк гістарычных фактаў, легенды, успаміны старажылаў, фотаздымкі. За летапіс “Спадчына” ўстанова адзначана на абласным туры-конкурсе “Сяло раскажа пра сябе”.

У бібліятэцы працуе дзіцячае аматарскае аб’яднанне “Любазнайка”, якое развівае ў дзяцей цікавасць да кнігі. Людміла Юдчыц з’яўляецца аўтарам шэрагу сцэнарных распрацовак, складальнікам электронных прэзентацый, рэтра-альбомаў, удзельнікам раённых святаў беларускай кнігі.

**Іван АСКІРКА
Бярозаўскі раён
На здымку: бібліятэкар Боркаўскай сельскай бібліятэкі Людміла Юдчыц у “кніжным вуліці”.
Фота аўтара**

Месяц таму рупліўцы спадчыны роду Агінскіх пабывалі ў літоўскіх калег (гл. "К" № 32). Гэтым тыднем гасцей прымала Беларусь. Праграма ахапіла Гальшаны, Ашмяны, Нясвіж, Крэва, Залессе, Смаргонь, дзе, да ўсяго, адбылася сустрэча з прадстаўнікамі мясцовай улады, прысвечаная аднаўленню маёмка Міхала Клеафаса. У цэнтры аднаго з трох дзён апынуўся разгорнуты "круглы стол" "Шлях культуры Агінскіх".

Пасяджэнне, зладжанае Маладзечанскім дабрачынным фондам "Спадчына Міхала Клеафаса Агінскага", невыпадкова прайшло ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага. І пачалося яно, зразумела, з экскурсіі. Літоўскім гасцям, асабліва з Мемарыяльнага музея Чурлёніса, цікава было параўнаць, як захоўваецца спадчына і сама памяць пра нашага мастацкага класіка, добра вядомага і ў іншых краінах.

Што ж да "круглага стала", дык яго прадуктыўнасць стала больш відавочнай напрыканцы пасяджэння, калі пачалі агучваць рэальныя прапановы па святкаванні 250-годдзя з дня нараджэння М.К. Агінскага ў 2015-м. Адпаведна міжнароднай праграме "Шлях культуры Агінскіх" на 2013 — 2015 гг. быў складзены і Грамадскі аргкамітэт па падрыхтоўцы юбілейных мерапрыемстваў. На пачатку ж сустрэчы ішлі ў каго сціслы, а ў каго і больш падрабязныя справядачы. Зроблена і сапраўды шмат. Аднак, не пералічваючы наоў вярнулі "паслужны спіс" кожнага з удзельнікаў нарады, сакцэнт у увагу на тым, што здзейсніць яшчэ на канавана. Тым больш, гэты пералік далёка не вычэрпваецца выпускам ды гашэннем адпаведнай маркі і канверта.

Адной з галоўных мэт прысутных стала справядлівае жаданне, каб 2015-ы быў прызнаны UNESCO годам Агінскага. Гэта, да ўсяго, дазволіць пашырыць развіццё культурнага турызму. Аднаўляецца сядзіба ў Залессі. Пасля хуткага завяршэння будаўнічых работ яна будзе патрабаваць не толькі экспазіцыйнага начыння (канцэпцыя музея — у стадыі распрацоўкі), але і разнастайных мастацкіх праграм, скіраваных на рэканструкцыю эпохі. Павінен з'явіцца не звычайны музей, а сапраўдны сацыякультурны цэнтр, дзе акрамя экспазіцыі будуць мастацкі, канцэртна-тэатральны складнікі. Каардынатарам такіх мерапрыемстваў будзе выступаць Міністэрства культуры Беларусі.

У скарочаным выглядзе паўстане колішні спектакль пра Агінскага ў пастаноўцы Мінскага абласно-

"Упакаваць" класіка пад фармат турызму ў Залессі і не толькі

У хуткім часе Сморгоншчына зможа выкарыстоўваць брэнд Агінскіх яшчэ шырэй. На здымку — сядзіба роду ў Залессі.

стылізацыю, дык такая святочна-тэатралізаваная дзея магла б дадаткова прывабіць турыстаў.

Шмат твораў роду Агінскіх і ў рэпертуары высокапрафесійнага ансамбля салістаў "Вытокі" на чале з Аляксеем Фраловым. Гучалі прапановы не забывацца на парк, які таксама можа стаць гісторыка-культурным сведчаннем эпохі, праводзіць жывапісныя пленэры, іншымі словамі, улічваць і мастацкі складнік — у дадатак да музычнага. Сапраўды, адноўленае Залессе зможа без праблем ладзіць тэматычныя фестывалі і асобныя арт-праекты, непасрэдна звязаныя з "Паўночнымі Афінамі", як называлі сядзібу

пісання ў эміграцыі і выдадзеныя, дзякуючы намаганням Осіпа Казлоўскага, у 1801 годзе ў Пецяжбургу, тая ноты ўтрымлівалі шмат памылак ды недакладнасцей. Але зараз недарэчнасці выпраўлены, і "Беларуская капэла" хутка выпусціць падарункавыя асобнікі.

Да юбілею будуць выдадзены ў перакладзе на беларускую і "Лісты пра музыку" Агінскага, і чарговая кніга яго сваяка ды нашага сучасніка Анджэя Залузскага. У сваю чаргу, на літоўскую мову маюць перакладзі колішняю манаграфію Святлены Немагай. Плануецца і яе беларускае перавыданне, бо кніга, ледзь паспеўшы выйсці з друкарні, стала

взяць у Літву, Польшчу, Расію. Канцэртны турнэ ў хуткім часе павінны ахапіць не толькі пералічаныя краіны, але і Італію, у прыватнасці, Фларэнцыю, дзе Міхал Клеафас пайшоў з жыцця.

Са свайго боку, дадамо, што дзевяць гадоў таму знымым кампазітарам Вячаславам Кузняцовым быў напісаны балет "Паланэз". "Беларуская капэла" замаўляла ўсяго толькі аркестраваць музыку Агінскага. Але як сапраўдны майстра Кузняцоў не мог абмежавацца гэтым. Узнік найцікавы твор для струнных і клавіесіна (ці фартэпіяна), прысвечаны самой таямніцы кампазітарскай творчасці і мысліцельным працэсам музыканта. Танцавальныя кампазіцыі Агінскага былі змешчаны ў такой паслядоўнасці, якая паступова "намацвала" інтанацыйныя "разыначкі" самага знакамітага паланэза — "Развітанне з Радзімай". Аркестравыя нумары, што адпавядалі атмасферы балю, чаргаваліся з клавіеснымі, дзе творца быццам заставаўся сам-насам з сабой. А саліруючая скрыпка, што раз-пораз узнікала ў бальных сцэнах, уносіла ў іх адценне настальгі, няспраўджаных душэўных парываў. На жаль, тое сцэнічнае ўвасабленне, якое далі партытуры навучэнцы нашага харэаграфічнага вучылішча, мала адпавядала задуманай драматургічнай канцэпцыі: паслядоўнасць нумароў была парушана, штосьці — увогуле скарочана. Але і ў такім выглядзе пастаноўка мела поспех не толькі на сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі, але і ў Польшчы.

Ці ж не наспеў час вярнуцца да той цудоўнай ідэі? Новы спектакль з арыгінальнай і стылізаванай харэаграфіяй быў бы прыдатны як на прафесійнай сцэне, так і ў выглядзе пластычнай "інсцэніроўкі" хатняй вечарыні ў сядзібе Агінскага — з увабленнем самога Міхала Клеафаса, які музыцыруе на фартэпіяна.

А вось прапанову заснаваць стыпендыю імя Агінскага для лепшых студэнтаў-музыкантаў розных краін можна і аспрэчыць. Міхала Клеафаса нельга прылічыць да прафесійных музыкантаў. Ён і сам заўсёды гэта падкрэсліваў, ніколікі не саромеючыся называць сябе даведчаным аматарам. Для такіх жа аматараў ды ўпрыгожвання іх побыту прызначаліся і ягоныя творы, разлічаныя на культурнае баўленне часу самымі шырокімі коламі спаўняюцаў. Апошні, дарэчы, было так шмат яшчэ і таму, што Агінскі ўмеў добра піярыць свае зборнікі: яго можна без перабольшання назваць адным з самых паспяховых менеджараў. Адпаведна, стыпендыя яго імя магла б стаць надзвычай прэстыжнай для тых, хто атрымлівае адпаведны спецыяльнасці, скажам, у БДУКІМ.

Надзея БУНЦЭВІЧ
Фота Юрыя ІВАНОВА

Піярышчык Агінскі

Агінскі ўмеў добра піярыць свае зборнікі: яго можна без перабольшання назваць паспяховым менеджарам свайго часу.

сучаснікі. Імя Агінскага нададзена конкурсу камерных ансамбляў у Сморгоні. А можа ж быць і адпаведны фестываль, ды не які-небудзь, а — міжнародны.

На сёння выдадзены фартэпіяныя творы Агінскага, наперадзе — камерна-вакальныя. У свой час усё тая ж Святлена Немагай, уважліва прааналізаваўшы ліставанне Міхала Клеафаса, прыйшла да высновы пра існаванне ў яго раней не вядомых нам песенна-рамансавых твораў. І — адшукала іх! На-

рарытэтам. У наступным годзе ў друку з'явіцца таксама новая кніга аўтаркі — "Тайна паланэзаў Агінскага".

У снежні ў Палацы культуры Маладзечна адбудзецца прэм'ера оперы "Міхал Клеафас Агінскі", замоўленая тамтэйшым Маладзёжным оперным тэатрам на чале з Рыгорам Сарокам вядомаму беларускаму кампазітару Алегу Залётневу і лібрэтысту Сяргею Макарею. Плануецца, што з ёй змогуць пазнаёміцца не толькі беларусы: пастаноўку па-

Рэйтынг ідэй з інтэрнэт-прасторы

Фотажыццё ў мабільным рэжыме

1. Крыніца інфармацыі

Прычым інфармацыі разнастайнай ды рознабаковай: ад паведамлення аб цікавай для фатографа падзеі да прагнозу надвор'я ў месцы гэтай самай падзеі. Тым больш, сучасныя сродкі камунікацыі дазваляюць карыстацца інтэрнэт-рэсурсамі ў мабільным рэжыме (да прыкладу, з дапамогай тэлефона). Анонсы фотавыставак, пленэраў, конкурсаў і фестывалю, у тым ліку міжнародных, прасцей знайсці менавіта ў Сеціве на спецыялізаваных сайтах.

2. Энцыклапедыя і перакладчык

Менавіта ў інтэрнэт-прасторы я маю магчымасць прагледзець велізарную колькасць ілюстрацый фатаграфічнага мастацтва, прычым самых розных жанраў. Тое ж самае датычыцца знаёмства з біяграфіямі ды творчасцю вядучых майстроў айчынай і замежнай фатаграфіі. За-своіць матэрыял дапамагаюць он-лайн-перакладчыкі з розных моў. А гэта, пагадзіцеся, вельмі зручна.

3. Падручнік

Інтэрнэт дае неабмежаваныя магчымасці для самаадукацыі ды самаўдасканалення. Сеціва прапаноўвае безліч навучальных матэрыялаў і майстар-класаў. А можна і проста задаць канкрэтнае пытанне на профільных сайтах ды атрымаць вычарпальны адказ на яго.

4. Магчымасць самапрэзентацыі

Я заўсёды карыстаюся апэратыўнай рэкламай у Сеціве для анонсу сваіх выставачных праектаў. Гэтак жа маю свой ЖЖ і інтэрнэт-партфолія. Для творчага чалавека магчымасць такой самапрэзентацыі — рэч надзвычай карысная.

5. Сродак камунікацыі

Вялікае значэнне ў творчым развіцці маюць зносіны з калегамі ды аднадумцамі. Дзякуючы Інтэрнэту я магу наладзіць стасункі з фатографамі з розных гарадоў рэспублікі і іншых краін, што дае нам цудоўную магчымасць апэратыўна рыхтаваць сумесныя мастацкія праекты. А раней для гэтага спатрэбілася б процьма часу ды грошай.

Алена ШАЛІМА, фатограф-аматар, сябра фотаклуба "Мінск"

Аўтар — не музейшчык, не бібліятэкар і не клубнік, але таксама творчая асоба. Яна — фатограф. Таму Сеціва для Алены, як і фотаапарат, — сродак для рэалізацыі самых розных творчых ідэй. А калі канкрэтней, то Інтэрнэт для яе:

Вёска ў пошуках цэнтра

Нягледзячы на нонканфармісцкія мастацкія арыенцыры самога “Даху”, такое спалучэнне атрымалася наздзіва арганічным. І, хочацца верыць, запачаткавала новую ўнікальную традыцыю. Унікальную, бо, паводле айчынных канвецый, “нефармалы” чамусьці не могуць суіснаваць у адным вымярэнні з “афіцыйнай культурай”, і наадварот. Як сведчыць хаця б гэты досвед, непераадолены бар’ер знаходзіцца перадусім у асобна ўзятых галовах.

— Нашу прапанову аб правядзенні гэтага фэсту “ў раёне” ўхвалялі без усякіх ваганняў, — распавёў Зміцер Юркевіч. — Тагачасны начальнік аддзела культуры Ляхавіцкага райвыканкама Ніна Прыхач паабяцала дапамагчы ўсім, чым зможа: транспартам, апаратурай і г.д. І сваё слова стрымала...

Больш за тое: менавіта раённыя ўлады выступілі афіцыйным арганізатарам імпрэзы. І, напэўна, не маюць падстаў для наракання на сваіх партнёраў. “Панаехаўшыя” аматары незалежнага мастацтва паводзілі сябе выключна культурна, не пакінуўшы ніводнай парожняй пляшкі і не стварыўшы нават самай дробнай канфліктнай сітуацыі. Пра мясцовую ж моладзь трэба сказаць асобна.

Дзякуючы такой разнастайнасці публікі сабралася даволі шмат: некалькі соцень чалавек. Былі і з Мінска, і з Брэста, і з Баранавіч, і з Пружан, і з Ляхавіч, і, вядома ж, з самой Грушаўкі. Занябная сядзіба ўжо даўно не зведвала падобнай да сябе ўвагі — мабыць, з тых часоў, калі там ладзіліся культурныя фэсты, таксама прысвечаныя Тадэвушу Рэйтэну. Але было тое дужа даўно, яшчэ ў дзевяностыя: паслядоўнасці такім пачынам пакуль бракуе...

А вось раённае фальклорнае свята ладзіцца на Ляхавіччыне ўжо ў дванаццаты раз, штогод вандруючы па розных мясцінах краю. Дзякуючы такому супадзенню яно выклікала захапленне сярод “прасунутай” мінскай публікі — мэтавай групы другой часткі фэсту. Падумаць толькі: у “тырнэтах” пішуць пра незваротны заняпад “афіцыйнай” сельскай культуры, а тут, аказваецца, такое разнатраўе — калі ўбачыць на ўласныя вочы... Былі і працуючы фальклорныя спевы, і прыгожыя дзяўчаты ў народных строях, і смачная кулінарыя, і нават рыцарскія паядынкі, прычым усё гэта — сіламі аднаго невялічкага раёна!

Госці таксама ўразілі. Хор “Амафор” з Пружаншчыны прыўнёс у палітру фэсту хрысціянскія спевы — ашаламляльны па сваёй метафізічнай глыбіні рэпертуар, які незаслужана абдзелены ўвагай многіх іншых падобных калектываў.

— Хаця, можаце сабе ўявіць, гэта ўсяго толькі хор Рудніцкага СДК! — зазначыў дырэктар музея “Пружанскі палацык” Юрый Зялёвіч, які прывёз у Грушаўку не толькі “дэлегацыю” са свайго раёна, але таксама і невялічкую перасоўную выстаўку.

Не так даўно фестываль “Дах” прайшоў і на яго тэрыторыі. Гэта быў не першы ў нашай гісторыі досвед “інтэрвенцыі” сучаснага мастацтва ў невялічкія гарады. Ды, нягледзячы на ўсе скептычныя прагнозы, перформансы, мультымедыяныя эксперыменты і фантазмагарычныя карціны Алеся Родзіна ўпісаліся ў інтэр’еры палаца Швыкоўскіх цалкам арганічна. Мабыць, менавіта на падобныя фэсты можна запрашаць замежных сяброў, каб яны самі пераканаліся ў тым, што нашы прэтэнзіі “еўрапейцамі звацца” — гэта нават і не прэтэнзіі. Мне даводзілася бываць на такіх імпрэзах у рэнесансавай кракаўскай Villa Decius і сярэднявечным славенскім замку Штаньель, і магу засведчыць, што ў Пружанах атрымалася... нават лепш.

Валанцёрскія ініцыятывы ў справе аховы спадчыны з’яўляюцца ў нас вельмі часта — і гэтак жа імкліва згасаюць яшчэ на пачатковай стадыі, спараджаючы не ККД, а эмоцыі, звычайна негатыўныя, ды расчараванне. Але, як сведчыць прыпавесць, менавіта паслядоўнасць можа прымусіць зацвісці нават утырнутую ў зямлю палку.

Арт-куратару Зміцеру Юркевічу, які сёлета праз нашу газету агучыў сваё прагненне неяк паўплываць на незайздросны лёс сядзібы Рэйтэнаў у Грушаўцы, на шчасце, у паслядоўнасці не адмовіш. У красавіку там прайшоў суботнік, зладжаны разам з калектывам “К”, а ў мінулую нядзелю гэтую ініцыятыву прадоўжыў чарговы фестываль “Дах”, праведзены ў Грушаўцы “ў адным флаконе” з раённым фальклорным святам “З крыніц спрадвечных”.

Ці стане новы фэст лакальным цэментам для вёскі?

А ў “тырнэтах” пішуць: заняпад...

Сярод наведвальнікаў таго фэсту была і пружанская паэтка Ніна Дыдышка — дарчы, наша сталая чытачка. Нягледзячы на розніцу пакаленняў ды арыенцыраў, убачанае ды пачутае на “Даху” ёй спадабалася настолькі, што і ў Грушаўку яна вырашыла прыехаць. Балазе з гэтым месцам звязаны і асабістыя ўспаміны: тут яна бралася шлюбам. Было тое амаль 45 гадоў таму, калі ў сядзібе яшчэ напоўніцу віравала жыццё: яна выконвала функцыю цэнтра вёскі...

Сёння такога цэнтра ў вёсцы ўжо няма, але, хаця культурная ўстанова ў палацы была ліквідавана яшчэ за дзедам-шведам, людзі ўсё адно “па інерцыі” імкнуць туды.

ў XXI стагоддзі. Але калі спевы пад гавайскую гітару з “прымочкай” змяніліся рэп-рэчытацыям, выступленне раптам ператварылася ў хэпенінг. Пара-тройка мясцовых хлопцаў, добра ўзяўшы на душу, вырашыла дапамагчы выканаўцу — і заняла месца на імправізаванай сцэне. У гэты момант культуры рэжысёр Шарунас Бартас, мабыць, схамянуўся ў суседняй краіне ад дзённага сну, выхапіў з-пад падушкі дзяжурную камеру, але... у яго не было тады беларускай візы.

Далей, была чарга перформера Юрася Барысевіча, але ініцыятыву перахапіла “Zartipio”. Тое, што здарылася неўзабаве, цяжка апісаць — гэта могуць уявіць толькі людзі, якія чулі Андрэя Іванова жыўцом, а іх не так і шмат. Гурт з трыццацігадовай гісторыі, які трансфармаваўся ў індывідуальны праект свайго лідара, чамусьці існуе зусім наўзбоч ад сціпрых парасткаў айчыннага шоубізу ў яго цяперашняй рэдакцыі. Зрэшты, Андрэй і не марыць пра бронзавую пліту ў музычнай Зале славы. Ён жыве, развіваецца і дышае на поўныя грудзі, выдаючы ашаламляльны мультыстылістычны катэкіль.

Неапошні герой

І — не яму аднаму. Фэсту папярэднічаў летнік, які доўжыўся тыдзень на тэрыторыі сядзібы — “дэсант” са сталіцы, параўнальны з вядомымі тэлешоу кшталту “Апошні герой”. Невялікай групе творцаў з Мінска, якія сабраліся ў Грушаўцы з рознымі мэтамі (хто — на пленэр, а хто — на “суботнік”, бо сядзіба гэтага вельмі патрабуе), належыла нейкім чынам прыжыцца ў тамтэйшым асяроддзі. Лішне казаць, што з’яўленне “людзей старонніх” адразу стала падзеяй сярод вясцоўцаў — хоць-якія падзеі там здараюцца рэдка. Кантакт удзельнікаў “дэсанту” з мясцовымі жыхарамі стаў непазбежны нават у плане вырашэння побытавых праблем. Зрэшты, менавіта гэтае “ўжыванне ў асяроддзе” і было адной з мэт акцыі.

Раней стаўленне мясцовых жыхароў да “свайго” помніка спадчыны лічылася “притчей во языцех”. Спробы ўстанавіць дзверы ў “расхрыстаным” палацы Рэйтэнаў, якія рабілі раённыя ўлады, штораз цяра перлі фіяска: выдзіралі “з мясам”. Здаралася, нават вогнішчы распальвалі ў драўляным доме! Ды і наша сціплая ініцыятыва па ўсталяванні

— А давай, можа, чаго душэўнага? Ну ты поал, так, шобы... — не сунімаўся мясцовы дзецюкі, рвучы зноў да мікрафона, каб папулярна патлумачыць “лабуху”, што канкрэтна яны маюць на ўвазе.

Ды падпітыя дзецюкі зразумелі, што “кіна не будзе” і рэціраваліся.

— Тапчыце мяне, а не... газоны, — недакладна працягваў Рэйтэна Юрася Барысевіч у час перформанса перад тым, як лётчы на сцэну і дазволіць публіцы рабіць з сабою ўсё, што яна палічыць патрэбнай, тым самым надаючы дзеі характэрную для свайго мастацкага светапогляду амбівалентнасць. Іранічным быў кантэкст, а сапраўднымі — з паўтузіна сякер ды нажоў для перформанса, якімі мог скарыстацца кожны ахвотны. Такім чынам, постаць нашай гісторыі арганічна скрыжавалася з культурнай “аўрай” знакамітай ужо ў наш час югаслаўска-амерыканскай перформеркай Марынай Абрамавіч, якая некалі аддавала сябе на волю публікі.

Але вельмі добра, што тыя дзецюкі ўжо сышлі...

Апагей здарыўся бліжэй да ночы, калі “прышлая” публіка раз’ехалася, а ля палаца сталі граць

Завяршэнне апаведу пра лёс капліцы Рэйтэнаў чытайце на стар. 14.

“А не... газоны”

Камерна-“шляхетны” фармат “Даху” ў “Пружанскім палацыку” быў абумоўлены не толькі яго ўтульнымі заламі ды наяўнасцю музейнага “КПП” на ўваходзе, але і магчымасцю выбіраць падзеі сабе па гусце. На “чужое” ён не пойдзе, і ўсім ад гэтага лепш. У Грушаўцы — іншая справа. Натуральна, на фэст пацягнулася ледзь не ўся вёска. А вось што з гэтага атрымалася...

Блок бардаў цалкам лагічна закрываў Дзіма Ску, які маляўніча, даціпна і з густам прадманстраваў, у што гэты жанр мае пераўтварыцца

мінскія ды-дзэі. Арганізатар “Даху” спадзяваўся парадаваць мясцовую моладзь. І моладзі, дарчы, сабралася шмат: чалавек пад сорок. Ёй хацелася весялосці. І даткліва-меланхалічная электроніка з вінілавых “круцёлак”, што спараджалася плаўнымі рухамі знакамітага ў межах МКАД Дзяніса Лондана, выклікала хіба плаўны рост недаўмення. Таму калі ў вёсцы вырублілася электрычнасць, здаецца, усе ўздыхнулі з палёгкай. Хаця...

— Гэта быў вельмі цікавы досвед! — рэзюмаваў сам Дзяніс. — Мне нават спадабалася...

інфармацыйнага шчыта таксама хутка стала ахвярай дробнага вандалізму (гл. “К” № 19 за 2013 г.).

— Трэба выклікаць міліцыю! — казаў тады я.

— Трэба зрабіць вясцоўцаў сваімі хаўруснікамі! — па-філасофску адказваў Зміцер Юркевіч.

Як ні дзіўна, атрымалася. Людзі сталага веку забяспечвалі летнік ежай ды вадой і паказвалі яго ўдзельнікам грыбных месцы. А якой плённай стала дзейнасць спадарыні Алены — настаўніцы танцаў, якая не прапуская ніводную культурную імпрэзу ў Мінску і ваколіцах кшталту... Лейпцыга або Санкт-Пецярбурга! Дзякуючы ёй уся дзятва з Грушаўкі навучылася танчыць паланэз.

Зміцер у той час чытаў іх старэйшым братам лекцыі пра постаць Тадэвуша Рэйтэна. І калі мы разам з ім цягнулі праз вёску бідон з капліцы, я адчуў, што куратар “Даху” стаў у Грушаўцы вельмі паважнай персонай.

А бідон мы цягнулі не проста так: вада была патрэбна для замацавання цэменту. Новы змястоўны інфармацыйны шчыт, зроблены коштам Змітра, было вырашана ўстанавіць трывала. Ляхавіцкі мастак Сяргей Чарановіч дапамог з выбарам месца: каб не перашкаджала ўспрыняццю і не трапляла ў кадр (балазе капліца даўно стала месцам фотапленэраў). Дапамагчы са стварэннем цэментнай асновы, здавалася, не было каму: усе мы, на жаль, не надта абазнананы ў гэтай справе.

— Хлопцы, ды вы трохі не тое робіце, — данеслася з машыны, якая акурат прыпаркавалася ля капліцы: іх тут штодня бывае нямала. — Зараз я вам пакажу, як трэба...

Шчыт усталяваны “намертва”, але хочацца верыць, што ў гэтых высілках не было патрэбы.

**Ілья СВІРЫН,
наш спецыяльны карэспандэнт
Мінск — Ляхавіцкі раён — Мінск
Фота Сяргея ЧАРАНОВІЧА**

Капліца
Рэйтэнаў
ля Грушаўкі.

Герб апошняга з Рэйтэнаў

(Заканчэнне. Пачатак у № 33.)

21 мая 1928 года

У гэты дзень з самага ранку блізу капліцы пачалі збірацца жыхары грушаўскіх ваколіц, школьнікі з Ляхавіч і Баранавіч, дэпутатці ад розных устаноў, у тым ліку — ад ляхавіцкай пажарнай дружыны. Чакаліся і высокія дзяржаўцы, але прыехалі толькі навагрудскі ваявода Бячковіч, стараста Кульвец і сенатар Рдултоўскі (з Чэрніхова), сваяк Рэйтэнаў. Тое, што не прыехалі саноўнікі больш высокага рангу, якіх Грабоўскі запрашаў на ўрачыстасці, трохі сапсавала настрой арганізатару свята.

Пасля асвячэння капліцы, мармуровых пліт Тадэвуша Рэйтэна, Юзафа, ягонай сястры Марыі Грабоўскай (памерла ў 1925 г.), бацькоў Юзафа — Стэфана і Марыі (з Няслоўскіх), а таксама Дамініка Рэйтэна, ягонага дзеда, адбылася імша, якую правіў усё той жа сябра роду, але пасівелы ўжо ксёндз Кяневіч. Пасля выступілі з прамовамі прадстаўнікі дэлегацыі. Прысутныя былі вельмі моцна ўражаны выглядом капліцы, самім момантам, надвор'ем, якое нібыта спрыяла ўшанаванню памяці Тадэвуша Рэйтэна.

Ёсць адна загадка, якая, відаць, не мае адгадкі. Чаму на пліце Тадэвуша Рэйтэна дата нараджэння — 20 жніўня 1752 года? Аднак яна супярэчыць агульнапрынятай: 20 жніўня 1742 года. Чаму напісана, што месца спачыну ягонага цела невядомае? Няўжо Рэйтэны, якія так шанавалі памяць продка, што нават у 1860-х замовілі з замежжа помнік у ягоны гонар, не ведалі ні тое, дзе знаходзіцца магіла, ні тое, калі ён нарадзіўся?

Ды і ніводная з дат не з'яўляецца дакладнай.

Сенсацыя?

У 1930-м, у 150-ю гадавіну смерці Тадэвуша Рэйтэна (8 жніўня 1780 г.), наш край абляцела вестка: Генрык Грабоўскі і "Камітэт росшуку астанкаў Тадэвуша Рэйтэна", які перад гэтым безвынікова даследаваў усю Ляхавіччыну, вырашылі пашукаць у Грушаўцы. Мясцовыя жыхары адразу паказалі на месца, што мела назву "пад грабам" (там рос стары высачэзны граб). Раскопкі, якія прайшлі ў прысутнасці ўлад і знакамітага фатограффа — Яна Булгака, далі вынік: была знойдзена абмураваная цэглай труна (ужо спаракнелая), дзе ляжаў няпоўны касцяк, некалькі цвікоў ды кавалак бляхі. Магіла гэтая была вядома мясцовым жыхарам яшчэ ў 1870 — 1880 гг. Відаць,

Лёс капліцы на Ляхавіччыне, збудаванай па тэстаменце шляхціча

Магчыма, у гэтых вокнах капліцы
некалі размяшчаліся вітражы.

тады, а можа, і раней (ці пазней), яна была ўшчэнт абрабавана. Верагодна, на гэтым месцы раней стаяла капліца, на што паказвае алея, якая вяла сюды ад сядзібы, а таксама адзін з планаў.

Астанкі гэтыя ў прысутнасці службоўцаў ізноў даследаваў у Грушаўцы вядомы польскі антраполог Казімір Сталыхва. Вынікі мелі нечаканы характар. Зубы нябожчыка належалі чалавеку гадоў на дзесяць старэйшаму за Тадэвуша. Больш за тое: знойдзены касцяк быў каля 160 см. Паводле ж захаваных апісанняў Тадэвуша Рэйтэна, апошні быў велізарнага росту. Цяжка сабе ўявіць, што быць "велізарным",

нават у XVIII стагоддзі, значыла мець рост менш за 160 см. Тым не менш, Казімір Сталыхва зрабіў выснову, што рэшткі магілы належаць і Рэйтэну. Такім чынам, пытанне, дзе знайшоў свой спачын наш герой, да гэтай пары застаецца адкрытым.

Апошні раздзел

З таго часу і аж да нядаўняга капліца стаяла непарушаная нікім. Немцы, якія размясцілі ў Грушаўскай сядзібе шпіталь для ваенных лётчыкаў, ні сядзібы, ні капліцы не кранулі. Партызаны таксама яе не палілі, выбіваючы ворага...

Генрык Грабоўскі вырашыў не бегчы на Захад з радзімы. У 1939 годзе, непадалёк ад Грушаўкі, ён быў забіты бандай невядомых... Старэнькая Аліна Рэйтэн, якую Грабоўскі ўсё ж такі яшчэ пры яе жыцці высяліў на нейкі хутар (а яна, па тэстаменце, валодала Грушаўкай да сваёй смерці), была ў 1940-м выслана цягніком у Казахстан ці Сібір і ўжо ніколі больш не вярнулася на Бацькаўшчыну. Сына Генрыка Грабоўскага, на каго перапісана сядзіба, забілі немцы ў 1944-м...

А капліца стаяла... Пакуль нехта не вырашыў здерці з яе прыгожую чырвоную дахоўку. Узнёслая вежка па-варварску была сарвана пры дапамозе цяжкай тэхнікі, пра што сведчыць праламаная бетонная агароджа. Хто ды нашто даў загад, хто і навошта гэта зрабіў — на жаль, гісторыя пра тое маўчыць.

Пашанцавала звону, які калісьці вісеў на вежцы: яго пад час нямецкай акупацыі схаваў грушаўскі жыхар. І толькі ў часе незалежнай Беларусі ён перадаў яго ляхавіцкаму касцёлу.

Зніклі (праўда, невядома, калі) мармуровыя пліты з імёнамі і выявамі Рэйтэнаў ды іх сваякоў. Труны з нябожчыкамі былі абрабаваны марадзёрамі недзе ў 1970-я. Захаваліся сведчанні, што касткі з разбітых трун валяліся ў лесе ля капліцы, пакуль добрыя людзі з ваколіц Грушаўкі, якія памяталі Рэйтэнаў, не сабралі астанкі і не перапахавалі ў капліцы...

Загадкавая алея

Кожны, хто прыязджае, а можа, і мясцовы жыхар, звяртае ўвагу на знакамітую і ўнікальную для Беларусі алею з лістоўніц. Вядзе яна ад брамы каплічнай агароджы проста ў нікуды. Прайдзіцеся па ёй, падумайце над тым, што хацелі сказаць яе невядомыя нам стваральнікі...

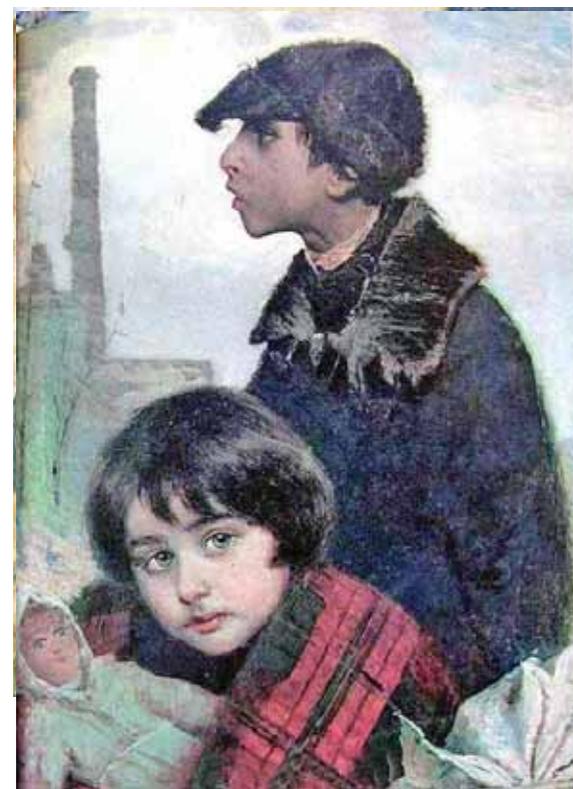
Зміцер ЮРКЕВІЧ, арт-куратар

3 працягам

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 26, 28 — 33.)

...А цяпер — пра іншых удзельнікаў следства і судовага працэсу. Былы начальнік гарадскога аддзялення НКУС, старшы лейтэнант дзяржбяспекі Іван Гарбаленя, адзін з арганізатараў масавага тэрору ў горадзе, сам не пазбег рэпрэсій. Ужо пасля працэсу над Файнштэйнамі ён быў у чымсьці абвінавачаны і асуджаны да найвышэйшай меры пакарання. Гэтак жа склаўся лёс і пракурора — Барыса Маркавіча Глезерава (1901 — 1937 гг.). Ураджэнец Віцебска, ён у маладосці працаваў у прафсаюзах ды кантрольных органах. У 1933 г. быў прызначаны намеснікам наркама, а потым і наркамам юстыцыі БССР. У студзені 1937-га, незадоўга да працэсу, стаў пракурорам БССР. Але на гэтай пасадзе прабыў нядоўга: у тым жа 1937 годзе Б.Глезераў быў рэпрэсаваны, асуджаны да найвышэйшай меры пакарання. У 1956-м — рэабілітаваны. Цікава, калі гэты чалавек сам аказаўся нявінна асуджаным, ці ўспомніў ён членаў сям'і Файнштэйнаў ды сваю ролю ў гэтым працэсе?..

Ёсць звесткі і пра лёс некаторых адвакатаў сям'і Файнштэйнаў. Нісон Мендзелевіч (Мікалай Маркавіч) Хазанаў (1886 — 1969 гг.) ужо тады быў вядомым у Віцебску спецыялістам. Па словах яго дзяцей, ён не верыў у вінаватасць сваіх падабаронных, але што ён мог зрабіць? Сам характар працэсу і час, калі ён праходзіў, выключалі які-небудзь выршальны ўдзел у ім адвакатаў, якім, па сутнасці справы, адводзілася роля статыстаў. На долю юрыста таксама выпала нялёгкае выпрабаванне: у 1940 г. ён быў арыштаваны. На шчасце, пасля дзевяцімесячнага заключэння (адвакат не прызнаваў прад'яўленых яму абвінавачванняў) па распараджэнні Галоўнай ваеннай пракуратуры войскаў НКУС

Ю.Пэн. "Бежанцы".

Н.Хазанава вызвалілі. Здарылася гэта 2 чэрвеня 1941, за дваццаць дзён да пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Пасля вайны ён жыў у Ленінградзе, дзе таксама гэтак жа паспяхова практыкаваў. Там жа і памёр...

Міхаіл Аўгуставіч Дарашкевіч (1901 — 1980 гг.) з'яўляўся ўдзельнікам Грамадзянскай, а потым і Вялікай Айчыннай войнаў. З 1947-га ён выконваў абавязкі начальніка Віцебскага абласнога ўпраўлення юстыцыі, а ў 1957 — 1972 гг. — старшыні абласной калегіі адвакатаў. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны 2-й ступені, Чырвонай Зоркі (двума), "Знак Пашаны", медалямі. Шкада, што Міхаіл Аўгуставіч не пакінуў успамінаў пра гэты працэс, а распытаць яго ніхто свечасова не здагадаўся...

Журналіст С.Брайнін таксама быў выхадцам з Віцебска, удзельнічаў у Грамадзянскай вайне, а затым працаваў спачатку ў газеце "Віцебскі рабочы", а потым у газеце "Звязда". Пра яго рэакцыю на тое, што адбылася на працэсе, я ўжо згадваў. У першыя дні Вялікай Айчыннай вайны журналіст быў мабілізаваны ў дзеючую армію ў якасці палітпрацаўніка. Пра далейшы яго лёс нічога не вядома, відаць, С.Брайнін загінуў у першыя месяцы вайны...

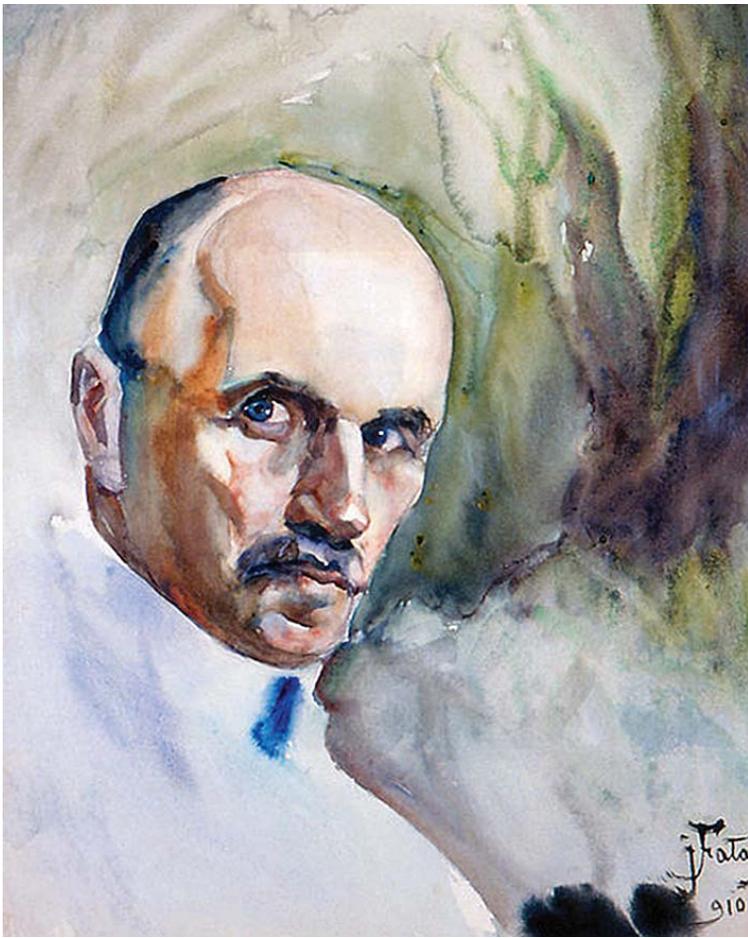
Аркадзь ПАДЛІПСКИ
Віцебск

Яшчэ адна версія злачынства

Забойства Пэна:

(Заканчэнне. Пачатак у №9 31 — 33.)

...Яшчэ адзін фрагмент панарамы знаходзіцца ў Нацыянальным музеі невялічкага гарадка Аполе — за 200 кіламетраў на паўднёвы захад ад Кракава. А фрагмент у Нацыянальным музеі ў Познані — адзіны, які падпісаны не Косакам, а Юліянам Фалатам. Ён быў куплены на варшаўскім аукцыёне гадоў пятнаццаць таму. Яшчэ два фрагменты панарамы — “Гусар на снезе” і “Два гусары” — у Варшаве. А што да жывапіснага “вобраза” цалкам, дык ужо даўным-даўно не засталося ў жывых нікога, хто мог яе бачыць. На шчасце, захавалася разгорнутая рэпрадукцыя, якая ў свой час была апублікавана ў некаторых краінах Еўропы, а сёння стала “бібліяграфічнай” рэдкасцю. Яе фотакопіі прадстаўлены і ў Барысаўскім аб’яднаным музеі, і, наколькі мне вядома, у Дзяржаўным гістарычным музеі Масквы.

Ю.Фалат. “Аўтапартрэт”. 1910 г.

“Бог цябе сюды паслаў — любі Нясвіж, як Нясвіж цябе палюбіў...”

А хто ён такі, гэты Фалат, адкуль родам, дзе вучыўся і як склаўся яго лёс пасля прабывання ў Беларусі? Сапраўды, у жыцці мастака было шмат усялякіх метамарфоз, некаторыя з якіх і сёння мне невядомыя. Напрыклад, хто былі ягоныя бацькі? Якім ён быў у дзяцінстве? Хто быў яго першым настаўнікам у рысаванні? І, у рэшце рэшт, з-за чаго дакладна адбылася тая самая дуэль паміж Фалатам ды яго знакамітым калегам і сааўтарам па панараме “Бярэзіна. Год 1812-ы” Войцэхам Косакам, якая, на шчасце, не скончылася кровапраліццем? Шмат пытанняў. Але галоўнае з біяграфіі Фалата ўсё ж распавядае “тэлеграфнымі радкамі”...

Нарадзіўся ён 30 жніўня 1853 г. у вёсцы Тулігаловае (зараз — Гарадоцкі раён Львоўскай вобласці, Украіна), у каталіцкай сям’і. Хто былі ягоныя бацькі, мне невядома. Пасля трэцяга падзелу Польшчы землі сённяшняй Львоўскай вобласці, як і ўся тэрыторыя Галіцыі, увайшлі ў склад Аўстрыйскай імперыі як Каралеўства Галіцыі і Падамерыі. У 1867-м, калі Фалату было чатырнаццаць гадоў, Аўстрыйская імперыя была рэфармавана ў двухадзінную дзяржаву (разам з Каралеўствам Венгрыі, Каралеўствам Харватыі і Славоніі). Карацей, да 1918 года малая радзіма Фалата — Галіччына ўваходзіла ў склад Аўстра-Венгрыі. Дадам, што ў XIV ст. частка Галіцыі — землі Галіцка-Валынскага Княства: Вальнь з Уладзімірам, Луцкам, Палесем і паловай Падолля — была ў складзе Вялікага Княства Літоўскага, а Галіч, Львоў, Люблін і другая частка Падолля — у Польскім Каралеўстве.

У шаснаццаці юны Фалат скончыў гімназію ў горадзе Перамышль і паступіў у Кракаўскую школу прыгожых мастацтваў, але правучыўся ў ёй усяго год. Паехаў у Адэсу: трохі там папрацаваў памочнікам архітэктара. А ў 1873-м на цэлых пяць гадоў апынуўся на студэнцкай лаўцы толькі што адкрытай каралём Баварыі Людвігам II Вышэйшай політэхнічнай школы ў Мюнхене, якая ў 1877-м была перайменавана ў Каралеўскую Баварскую тэхнічную вышэйшую школу (зараз — Мюнхенскі тэхнічны ўніверсітэт). Гэтая ўстанова ў час вучобы Фалата з’яўлялася, бадай, лепшай у Еўропе ў плане прафесійнай падрыхтоўкі будучых спецыялістаў у розных галінах навукі і будаўнічай інжынерыі. Дастаткова сказаць, што з яе сцен выйшлі такія вядомыя на ўвесь свет людзі, як Рудольф Дызель, той самы, які пры-

Ю.Фалат. “Нагонка”. 1887 г.

думаў дызельны рухавік, піянер халадзільнага абсталявання Карл фон Ліндэ, піянер гідрэнергіі Аскар фон Мілер, архітэктары Фрыдрых фон Тырш і Паўль Банату, матэматык Фелікс Клейд, інжынер-будаўнік Франц Кройтэр, а таксама Нобелеўскі лаўрэат, хімік Генрых Ота Віланд. Але вось імя Фалата ў гэты шэраг не ўвайшло: ён палічыў за лепшае стаць не “тэхнакратам”, і нават не архітэктарам, а — мастаком (хаця нейкі час пасля заканчэння школы працаваў на Украіне ў якасці інжынера на чыгунцы і рысавальшчыка на археалагічных раскопках).

У 1878 г. — ён ужо ў Мюнхенскай акадэміі мастацтваў. Вучыцца ў прафесараў Леапольда Лефлёра, Ёзафа Бранта, Аляксандра Штаўбера і Карла Эадора фон Пілоці, які адначасова ўзначальваў Акадэмію. Дзесьці прачытаў, што Фалат тут вучыўся і ў прафесара Раабэ. Гэта не так: Карл Ёзаф Раабэ сапраўды тут выкладаў, але памёр задоўга да паступлення Юліяна ў гэтую ўстанову. Для мяне цікавы той факт, што Фалат паступаў разам з адсітам Францам Рубо — будучым заснавальнікам расійскай школы панарамнага

мастацтва, акадэмікам батальнага жывапісу, стваральнікам выдатных панарам “Абарона Севастопаля”, “Барадзіно”, “Штурм аула Ахульга”. На жаль, у поўным забыцці ён памёр там жа, у Германіі, дзе жыў з 1912 года. І здарылася гэта ў 1928-м — на год раней за Юліяна Фалата, які да канца жыцця, у адрозненне ад Рубо, жыў у поўным дабрабыце, пашане і славе.

І ўсё ж Акадэмію Фалат не скончыў: кінуў яе на 3-м курсе. Справа ў тым, што тут была абсалютная перавага гістарычнага і рэлігійнага жывапісу над пейзажам, партрэтам ды нацюрмортам. Уладарамі дум былі той жа Пілоці, Вільгельм фон Кульбах, Эдуард Шлейх, Дэітрых Ланго. Менавіта гэтая акалічнасць, на маю думку, не садзейнічала станаўленню Фалата як пейзажыста і бытавога жанрыста. І ён добра разумеў, што трэба выбіраць іншы шлях.

Пачынаў з Варшавы. Адуль — вандроўкі па ўсім свеце, якія ахапілі многія паралелі і мерыдыяны планеты. І ўсюды — з мальбертам, фарбамі ды алоўкамі. У Швейцарыі, напрыклад, ён, акрамя цудоўных пейзажаў, стварыў цэлую серыю

эцюдаў з жыцця рабочых-чыгуначнікаў. Пасля таго, як чыгунка запрацавала, быў выдадзены спецыяльны даведнік для турыстаў з малюнкамі-ілюстрацыямі Фалата. А ў Мюнхене мастак напісаў цыкл акварэлей пра жыццё і побыт мясцовых магнаў. Фалат пабываў на Цэйлоне ў і Порт-Саідзе, Адэне і Сінгапуры, Сан-Францыска і Нью-Ёрку... Нейкі час жыў у горадзе Торуні, што на поўначы Польшчы (у 1919-м, згодна з Версальскім дагаворам, ён ізноў стаў часткай Польшчы), дзе пісаў берагі Віслы, выезджаў у Рывяны Свянткошскага ваяводства (100 кіламетраў ад Кракава), дзе не толькі маляваў, але і паляваў з сябрамі. Аднак памяць пра дзіўныя часы Нясвіжа заўсёды “пераследала” яго, не давала спакою, турбавала...

Так, пасля Нясвіжа і заканчэння працы над панарамай “Бярэзіна” пачынаецца зусім іншы перыяд жыцця Фалата, звязаны, у асноўным, з адміністрацыйнай дзейнасцю на карысць мастацкай адукацыі ў Польшчы. Я маю на ўвазе яго працу ў Кракаўскай школе выяўленчых мастацтваў, што ў 1900-м дзякуючы старанням Фалата стала Кракаўскай Акадэміяй мастацтва, якой ён прысвяціў больш за пятнаццаць гадоў свайго жыцця. Пасля смерці яе першага дырэктара Яна Матэйкі

лат стараўся прымаць удзел ва ўсіх выстаўках Таварыства: і ў Польшчы, і ў Германіі, і ў Аўстрыі, і ў Францыі. Зладзіў сваю выстаўку і ў Сент-Луісе (ЗША).

Не забываўся мастак і на асабістае жыццё. У 1900 годзе ён ажаніўся з італьянкай Марыяй Луізаі, якая нарадзіла яму чатырох дзяцей: Хелен, Казімежа, Лукіяна і Люсьена. Дарэчы, Хелен потым выйшла замуж за польска-нямецкага акцёра Сім Іга. Ён да таго служыў афіцэрам у польскай пяхоце, а ў 20-я гады стаў папулярным кінаакцёрам, які іграў эlegantных кавалераў ды арыстакратаў. Напрыканцы 1930-х, стаўшы інфарматарам гестапа, выдаў групу польскіх акцёраў-патрыётаў, у тым ліку знакамітую спявачку Ханку Ардоўну. Сім Іга, прыгавораны польскім урадам у падполлі да пакарання, быў забіты ў сваёй кватэры 7 сакавіка 1941 года. Дзякаваць богу, Фалат да гэтай ганьбы, якая закрнула і яго дачку, не дажыў...

...Калі памёр апошні сын Фалата — Люсьен, то бацька ў памяць пра яго падарыў свой дом у Памераніі Таварыству па абароне дзяцей. Праўда, яшчэ на пачатку XX ст. пабудоваў сабе вілу з шыкоўнай майстэрняй у гарадку Быстра Бельскага павета Сілезскага ваяводства, куды ў 1910-м перабраўся на пастаяннае месца

Юліян Фалат і яго Беларусь

жыхарства (гэта на маляўнічай рэчцы Бялка, левым прытоку ракі Белай, басейн Віслы). Там мастак і пражыў да свайго скону ў 1929 годзе...

Фалат увесь час пісаў акварэлі, гуашы, шмат рысаваў, рабіў ілюстрацыі для польскіх і замежных перыядычных выданняў. Нейкі час жыў у Берліне, дзе арганізаваў польскую мастацкую секцыю на Міжнароднай выстаўцы 1891-га. За некалькі гадоў да смерці быў абраны дырэктарам Дэпартаменту культуры і мастацтва пры польскім Міністэрстве рэлігіі і народнай асветы, які ўзначальваў Антоній Панікоўскі.

Фалат, дзе б ён ні быў, куды б ні ездзіў і кім бы ні працаваў, ніколі не расставалася са сваім пэндзлем ды алоўкам. Але, на маю думку, беларускі — нясвіжскі — перыяд так і застаўся ў многіх адносінах лепшым перыядам яго 75-гадовага жыцця.

Як заўважыў польскі гісторык, археолаг і нумізмат Фелікс Копера, які добра ведаў мастака, “...у Нясвіжскіх пушчах Фалат знайшоў самога сябе”. І гэта сапраўды так...

Барыс КРЭПАК

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

- Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.
- Мастацтва Беларусі XIX — пач. XX стст.
- Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.
- Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.
- Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
- Выстаўкі:
- "Партрэты ўладароў і магнатаў Вялікага Княства Літоўскага" (з музеяў Львова і Луцка) — да 26 жніўня.
- "Тры іконы са збораў найбуйнейшых музеяў Беларусі" — да 26 жніўня.
- "Слуцкія паясы" (са збору Львоўскага гістарычнага музея) — да 18 красавіка 2014 г.
- "3 мінулага ў будучыню" — да 26 жніўня.
- "Струны прасторы і часу" (жывапіс Уладзіміра Пракапцова) — да 1 верасня.
- "Родам з мястэчка", выстаўка, прысвечаная 90-годдзю Шымона Перэса і 100-годдзю Менахема Бегіна, — да 30 верасня.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь:

МУЗЕЙ
"ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І-Й ПАЛОВЫ XIX ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

- Пастаянныя экспазіцыі: "Парадныя залы", "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча", "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."
- Выстаўка адной карціны Адама Шэмеша "Партрэт Людвіка Кандратовіча (Уладзіслава Сыракомлі). 1854" (са збору Літоўскага мастацкага музея).
- "Аўтапартрэт" Валенція Ваньковіча.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён.
Тэл.: 507 44 68.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка В. Паўленка "Той абрус, што мама вязала".

МУЗЕЙ
В.К. БЯЛЫНЦАГА-БРУЛІ
Ў Г. МАГІЛЁВЕ

г. Магілёў, вул. Ленінская, 37.
Тэл.: (8-0222) 22 48 87.

- Экспазіцыя "Культура 1-й пал. XIX ст."

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22. z

Экспазіцыі:

- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- "Водбліскі ваеннай славы".
- "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — пач. XX стст."
- Выстаўкі:
- "У промнях веры хрысціянскай".
- "Выратаваныя каштоўнасці" (сумесна з філіялам Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея — музеем "Выратаваныя мастацкія каштоўнасці"). — да 15 верасня.
- "Скарбы Беларусі".
- "Камунальная кватэра".
- "Пад знакам Меноры. 3 гісторыі яўрэйства на Беларусі" (до 90-годдзя дзеючага Прэзідэнта Дзяржавы Ізраіля Шымона Перэса і 100-годдзя з дня нараджэння былога Прэм'ер-міністра Ізраіля Менахема Бегіна) — да 1 верасня.

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДА РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а.
Тэл.: 290 68 47.

- Выстаўка "Усходні вектар. В'етнам".
- Выстаўка "Палескае мястэчка: Моталь" (фотаздымкі першага мотальскага фатографа Аляксея Мінюка, а таксама "Рэчы з мястэчак" з прыватных збораў Ірыны Кахановіч).

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ
МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК
"НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 5 51 81, 5 31 96, 2 06 02

Інфармацыйна-касаваы
цэнтр:

- Фотавыстаўка Дзяніса Раманюка "Беларусь Сінявокая" — да 31 жніўня.
- Палацавы ансамбль:
- Выстаўка гадзіннікаў "Падарожжа ў часе" (унікальныя калекцыі хранометраў XVIII — XX стст. — ад камінных да наручных з Музея гадзіннікаў (Клайпеда) і калекцыі Гомельскага палацава-паркавага ансамбля) — да 25 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС
"МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя. Выстаўкі:

- Фотавыстаўка "Мір стары — Мір новы".
- Выстаўка "Наваградскі край вачыма Канута Русецкага. 3 альбома 1844 — 1846 гг." — да 30 верасня.
- Выстаўка аўтарскіх лялек "Малая гасцеўня" — да 31 верасня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыі:

- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Інтэрактыўная гульня "Таямніцы дома Песняра" для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.
- Тэатралізаваныя

- г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.
- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце.
- Цыкл музейна-педагагічных заняткаў з элементамі тэатралізацыі "Дзядзька Янка, добры дзень!" для дзяцей малодшага школьнага ўзросту і сямейнага наведвальніка.
- Інтэрактыўная гульня "У пошуках папараць-кветкі" для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.
- Выстаўка "Былое ў думках услашчаць...", прымеркаваная да 100-годдзя напісання Янкам Купалам рамантычных паэм.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

"СЛОВА"

Пад такой назвай у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі распачалася выстаўка з нагоды Дня беларускага пісьменства.

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА
НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.

- Выстаўкі:
- Выстаўка "Якуб Колас у эміграцыйным друку", прысвечаная VI З'езду беларусаў свету, — да 29 жніўня.
- Выстаўка "Сягодня журацца бары на Беларусі", прысвечаная 57-й гадавіне смерці Якуба Коласа — да 29 жніўня.
- Музейна-педагагічны праект для дзяцей дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту "Кроцім у школу разам з Коласам" (заяўкі прымаюцца па телефоне: +375 (17) 284 17 02.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 25а.
Тэл.: 226 03 98.

- Выстаўкі:
- "Партызанскі лагер".
- Выстаўка дзіцячага малюнка "Я памятаю! Я ганаруся!".

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ

г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка
палаца

- Выстаўкі:
- Творы Нікаса Сафронава — да 8 верасня.
- Работы Марыі Быкавай "Цені палацавай эпохі" — да 15 верасня.

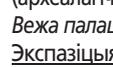
- Старажытнарускае шыццё XV — XVIII стст. са збораў Разанскага гісторыка-архітэктурнага музея-запаведніка "Жывапіс іголкай" — да 6 кастрычніка.
- Мастацкія творы Анжалікі Шабалтас "Востраў белых птушак" — да 22 верасня.
- Жывапіс У.Кожуха і скульптура С.Бандарэнкі "Чыстае, светлае, роднае" — да 8 верасня.
- Старажытнаруская дружынная культура ў археалагічных артэфактах "3 кап'я ўскормлення" — да 31 жніўня.
- Экспазіцыі:
- "Культавыя прадметы" ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- "Загадкавыя фантазіі мора" (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
- "Чырвоная гасцеўня".
- "Зала ўрачыстых прыёмаў".
- Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль паўднёвай галерэі).
- "Старажытная гісторыя Гомельшчыны" (археалагічная экспазіцыя).

Вежа палаца

Экспазіцыя:

- "Уладальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы".
- Выстаўкі:
- "Радкі, імёны, лёсы" (выстаўка літаратуры к. XIX — пач. XX стст. са збору князёў Паскевічаў).
- "Класікі беларускага мастацтва" (выставачна-адукацыйны праект).
- Паўночнае крыло палаца
- Экспазіцыя:
- "Свет звяроў Гомельшчыны".
- Выстаўкі:
- Куток жывых экзатычных рэптылій.
- Зімовы сад
- Свет субтрапічных раслін і жывёл.

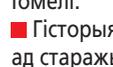
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
ГОРАДА ГОМЕЛЯ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 32.
Тэл.: (8-0232) 74-28-23.

- Інтэр'еры гарадскога асабняка к. XIX — пач. XX стст.
- Прагулкі па старым Гомелі.
- Гісторыя Гомеля ад старажытнасці да пачатку XX ст.
- Выстаўкі:
- Фотаапараты і фотатэхніка XX ст. (каля 100 адзінак, перададзеных у дар Музею гісторыі г. Гомеля Леанідам Пінскім).

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ

г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка
палаца

- Выстаўкі:
- Творы Нікаса Сафронава — да 8 верасня.
- Работы Марыі Быкавай "Цені палацавай эпохі" — да 15 верасня.

ГРОДЗЕНСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ РЭЛІГІ

г. Гродна, вул. Замкавая, 16.
Тэл.: (8-0152) 74 25 13.

- Экспазіцыі:
- "Рэлігія і культура ў Беларусі" (ад старажытных часоў да XXI ст. — архаічныя вераванні, хрысціянскія канфесіі, іслам, іудаізм).
- "Эпоха. Час. Будынак" (гісторыя палаца, у якім размешчаны музей, сямейныя традыцыі і каштоўнасці XIX — пач. XX стст.).
- Выстаўка:
- "Святыні Бацькаўшчыны" (храмы Беларусі на старых паштоўках).
- "Дрэва добрае" (да 1025-годдзя Хрышчэння Русі).

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ
МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232) 77 60 60.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
- Выстаўка "Скрозь агонь баёў".
- На тэрыторыі працуе пнеуматычны цір.
- "Музей крыміналістыкі".

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 22 44.

- Экспазіцыя "Прырода Лідчыны".
- Выстаўкі:
- "Вядзём пачатак свой ад Гедыміна...".
- "Прадметы побыту к. XIX — пач. XX стст."
- Выстаўка адной карціны "Партызаны".
- "Прывітанне, ранейшая Ліда!".
- "Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка-60".
- Турыстычна-пазнаваўчая праграма "Праз вякі, праз стагоддзі" ў Лідскім замку.

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс.: 290 60 10.

- Юбілейная выстаўка "Віталь Цвірка. 100..." — да 18 верасня.
- Выстаўка Творчай секцыі "Верасень" Беларускага саюза мастакоў — да 18 верасня.

ГАЛЕРЭЯ
"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"

г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.

- Выстаўка дыпломных работ выпускнікоў кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДУКІМ — да 2 верасня.
- Выстаўка вырабаў беларускіх народных промыслаў і рамёстваў "Белхудожпрамыслы" "Жнівенскія перапелы" — да 2 верасня.

ШТОТЫДНЁВАЯ
ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ
ГАЗЕТА

Выдаецца з кастрычніка 1991 года

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ

Рэдакцыйная калегія:
Лілія АНАНІЧ,
Уладзімір АРЛОЎ,
Міхаіл БАРАЗНА,
Уладзімір ГІЛЕП,
Ірына ДРЫГА,
Аляксей ДУДАРАЎ,
Кацярына ДУЛАВА,
Валянцін ЕЛІЗАР'ЕЎ,
Міхаіл КАЗІНЕЦ,
Віктар КУРАШ,
Барыс СВЯТЛОЎ,
Святлана СУХАВЕЙ,
Міхаіл ФІНБЕРГ,
Леанід ШЧАМЯЛЁЎ,
Уладзімір ШЧАСНЫ

Рэдакцыя:
Дзмітрый ФІЛІПОВІЧ
(адказны сакратар)

Рэдактары аддзелаў:
Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ,
Канстанцін АНТАНОВІЧ,
Надзея БУНЦЭВІЧ,
Барыс КРЭПАК,
Яўген РАГІН,
Ілья СВІРЫН

Спецкарэспандэнт:
Пётр ВАСІЛЕЎСКІ

Загадчык аддзела
фоталюстрацый —
Юрый ІВАНОВ

Мастацкі рэдактар —
Наталля ОВАД

Карэктар —
Інга ЗЕЛЬГІС

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.
Пакоі 16-28, 94-98,
чацвёрты паверх.
Тэлефоны:
(017) 290 22 50,
(017) 286 07 97,
(017) 334 57 23
Тэлефон-факс:
(017) 334 57 41
Рэкламны адзел:
тэл. (017) 334 57 41

www.kimpress.by
E-mail: kultura@tut.by

Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.

Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

*Матэрыял на правах рэкламы.

"Культура", 2013.
Індэкс 63875, 638752
Наклад 6 797

Падпісана ў друк
23.08.2013 у 15.00
Замова 3632
Дзяржаўнае прадпрыемства
"Выдавецтва "Беларускі Дом
друку". ЛП № 02330/0494179 ад
03.04.2009. пр. Незалежнасці, 79,
220013, Мінск.

Выдавец —
Рэдакцыйна-
выдавечкая ўстанова
"Культура і мастацтва"
Ліцэнзія на выдавецкую
дзеяннасць
ЛВ №02330/0003879
ад 17 красавіка 2009 г.

220013, Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.
Прыёмная: (017) 290 22 50.
Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35

